

**Nazorg van
delinquenten**

**Freeriders
onderzocht**

Voetbalwet stuit hooligans

**Instrument voor
veilige wijken**

**Politiekeurmerk
verhuist**

**Criminaliteit en
transportsector**

**Samenplaatsing
met delinquenten**

Inhoud

3 Snippers

5 Crimi-trends

Supportersgeweld blijft overheid en clubs uit de slaap houden. België is de halve maatregelen voorbij. Ons buurland heeft goede ervaringen met een voetbalwet, waarmee hooligans de duimschroeven worden aangedraaid.

9 Freeriders

Bedrijven die gratis profiteren van een collectief beveiligingsaanbod, staan bekend als freeriders. Door freeriders kan het enthousiasme voor collectieve maatregelen als sneeuw voor de zon verdwijnen. Hoe minder freeriders, hoe beter dus.

13 Samenplaatsing

Voor civielrechtelijk geplaatste jongeren kan 'samenplaatsing' met strafrechtelijke jongeren in dezelfde justitiële jeugdinstelling, onder hetzelfde regime, negatieve gevolgen hebben, blijkt uit onderzoek door het Verwey-Jonker Instituut. Zoals het overnemen van slecht gedrag, buiten de boot vallen en onveiligheidsgevoelens.

17 Nazorg van delinquenten

Justitie, andere departementen, provincies en gemeenten moeten zorgen voor een betere nazorg voor jeugdige ex-gedetineerden. De periode die delinquenten in een jeugdinstelling doorbrengen moet naadloos aansluiten op de periode daarna. Deze jongeren zijn een extra kwetsbare groep – zij verdienen speciale aandacht.

20 Rotterdamse aanpak

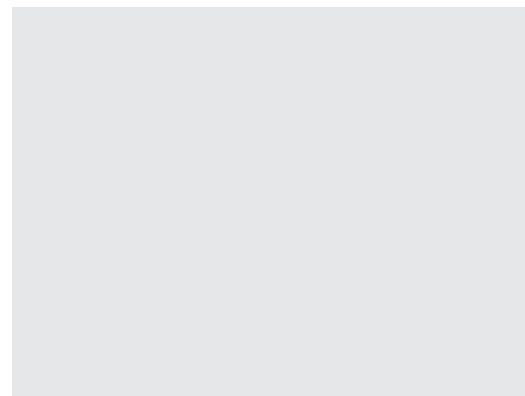
Net als andere grote steden worstelt Rotterdam met de vraag hoe de jeugdcriminaliteit een halt toe te roepen. Voor een effectieve aanpak is het Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak (SISA) ontwikkeld. Wat zijn de eerste ervaringen met SISA?

23 Wijkveiligheidsscan

Het veiligheidsbeleid komt voor burgers tot leven wanneer op het niveau van het verzorgingsgebied van het lokale politiebureau, in kaart wordt gebracht wat de nijpende problemen zijn. Met de Wijkveiligheidsscan van de politie Haaglanden kan een plan van aanpak worden ontwikkeld, dat burgers echt aanspreekt.

27 Alcoholmisbruik

In Engeland is een rapport verschenen dat voor de Nederlandse aanpak van alcoholmisbruik en alcoholgerelateerde problemen als lichtend voorbeeld kan dienen. Alcoholmisbruik tegengaan helpt de volksgezondheid maar kan ook alcoholgerelateerde criminaliteit – waaronder geweldscriminaliteit – in de kiem smoren.

30 Politiekeurmerk

Tien jaar artikelen en onderzoeken over het politiekeurmerk, levert vooral effecten op wijk- of projectniveau op: een verminderde kans op woninginbraak en een toegenomen veiligheidsgevoel van bewoners van keurmerkoningen.

32 Politiekeurmerk

Het keurmerk voor veilig wonen verhuist van de politie naar de gemeenten. In politieregio's en G-30 gemeenten is gekeken hoe de overdracht vlot.

35 Bedrijfsleven

De wegtransportsector heeft last van diefstal van ladingen én van vrachtwagens die ze vervoeren. Overheid, brancheorganisaties en anderen hebben de handen ineen geslagen, in het convenant Aanpak Criminaliteit Wegtransportsector.

38 Buitenlandse bladen

39 Recente publicaties

40 SECondant

SEC-snippers

Nazorg na de jeugdstraf

Voor veel jongeren die hun jeugdstraf hebben afgerond – een taakstraf hebben uitgevoerd, een boete betaald of behandeling hebben ondergaan – verandert er niet zo veel na hun straf. Hun leven ziet er niet opeens stralend uit: zij komen in dezelfde problematische woon- en leefsituatie terecht die ze kenden toen ze werden aangehouden. Niet zo vreemd dus, dat de ondergane behandeling of bestraffing dikwijls weinig effectief is en het reci-

divecijfer hoog. Aan deze problematiek wordt op 12 januari 2005 een praktijkdag gewijd in het Jaarbeurs Congrescentrum (Beatrixgebouw) te Utrecht. Aan de orde komen vragen als: hoe kan een jeugdige delinquent volwaardig lid worden van de samenleving, wat biedt het huidige jeugdsanctierecht aan mogelijkheden voor resocialisatie, wat is de taak van de Raad voor de Kinderbescherming op het gebied van resocialisatie en welke rol heeft de jeugdre-

classering bij de reclassering van jongeren? De kosten voor de praktijkdag bedragen 395 euro (exclusief btw). Voor meer informatie en/of aanmelding: Studiecentrum Kerckebosch, telefoon 030 – 698 42 22, e-mail studiecentrum@kerckebosch.nl of raadpleeg de internetsite: www.kerckebosch.nl.

SpijbelSMS

In de strijd tegen ongeoorloofd schoolverzuim wordt een nieuw wapen in stelling gebracht: een spijbelmeldingssysteem, dat ouders en verzorgers met een SMS'je op de hoogte stelt van het spijbelen van hun spruiten. Ook de leerling zelf kan een melding krijgen op zijn mobieltje. In het buitenland zijn goede ervaringen opgedaan met het terugdringen van spijbelen met behulp van soortgelijke systemen. De Amsterdamse basisschool Het Spectrum gaat als eerste school van het nieuwe systeem, dat is ontwikkeld door Citizen Alert Services, gebruik maken. Voordeel van het systeem is vooral dat het de school beduidend minder tijd kost – die ze liever aan onderwijstaken besteden – om de

ongeoorloofde afwezigheid van school te melden. Ouders kunnen sneller worden geïnformeerd, wat aan hun betrokkenheid ten goede komt. Ook kunnen op drift geraakte kinderen sneller worden opgespoord. Spijbelars missen niet alleen een deel van hun scholing maar zijn dikwijls ook betrokken bij jeugdcriminaliteit in de buurt. De overheid heeft het tegengaan van spijbelen dan ook hoog in het vaandel staan. Het spijbelmeldingssysteem genereert daarom een automatische melding aan de leerplichtambtenaar, zo nodig ook aan de wijkagent. Meer informatie over het systeem is te vinden op www.spijbelSMS.nl

Waarheidsvinding en privacy

In de rechtspraak moet de onderste steen boven komen om vast te stellen wie er schuldig en onschuldig is. Dat geldt ook voor het letselschadeproces. De belangen van slachtoffers mogen daarbij niet uit het oog worden verloren. De delicate verhouding tussen waarheidsvinding en de privacy van slachtoffers staat centraal in een symposium op 28 januari 2005 van de

Vereniging van Letselschade Advocaten (LSA). Vragen die aan de orde komen zijn: hoe kunnen privacybelangen in het letselschadeproces het best behartigd worden; welke rol heeft de rechter in het kader van de waarheidsvinding in letselschadezaken; en hoe wordt er vanuit het perspectief van de politie, verzekeraars en slachtoffers naar deze materie ge-

keken. De kosten voor het symposium bedragen 350 euro (exclusief btw). Voor meer informatie en/of aanmelding: Vermande Studiedagen, telefoon 070 – 37 89 896, e-mail vermande.studiedagen@sdu.nl of bezoek de website www.vermandestudiedagen.nl.

Leefbare wijken

In hoeverre wijken leefbaar zijn is moeilijk te meten. Subjectiviteit ligt bij het oordeel daarover al snel op de loer. In de publicatie *De levensvatbaarheid van leefbaarheid*, uitgebracht door KEI (kenniscentrum stedelijke vernieuwing), is daarom gekozen voor het begrip leefkwaliteit van wijken en buurten. Dat begrip kan wel – objectief – meetbaar en in de praktijk hanteerbaar gemaakt worden. Op relatief eenvoudige wijze kan aan de hand van indicatoren de leefkwaliteit in buurten in kaart worden gebracht. De indicatoren zijn van uiteenlopende aard; zij hebben betrekking op fysieke, sociale, culturele, economische en milieukeurmerken. Voorbeelden zijn: verkeer, sociale samenhang, sociale veiligheid, werkgelegenheid, geluid en bodemkwaliteit. Aan de hand van een stappenplan, bestaande uit vier stappen – verkennen, inventariseren, prioriteren en opstellen van een pakket van maatregelen – wordt be-

schreven hoe de leefkwaliteit van een buurt objectief kan worden gemeten. En hoe die vervolgens verbeterd kan worden. Met name woningbouwcorporaties en gemeenten die zich geen raad weten met het begrip leefbaarheid, kunnen met de methode uit de

voeten. *‘De levensvatbaarheid van leefbaarheid’*. Bernd Deuten en Sophie Pauwels, *Início*. KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, 2004. Voor meer informatie: KEI, telefoon 010 – 282 51 55, e-mail info@kei-centrum.nl.

Interventieteam

In gezinnen met meervoudige problemen – op het gebied van zorg, onderwijs en justitie – zijn vaak verschillende hulpverleners kind aan huis. De hulp die zij bieden, lost dikwijls maar een deel van het probleem op. Hulpverleners kunnen elkaar onderling, door de afwijkende belangen die ze hebben, tegenwerken. Daar wordt het probleemgezin niet wijzer van. Onder regie van de gemeente, loopt in Enschede vanaf 1 oktober 2004 in stadsdeel Oost een proef met een nieuw Interventieteam. In dit interventieteam werken diverse zorginstellingen, politie, openbaar ministerie en de gemeente nauw samen, waarmee het team in Nederland uniek is. De proef loopt vooralsnog tot 1 mei 2005. De interventieteams richten zich op huishoudens met – dikwijls een opeenstapeling van – de zwaarste problematiek. Denk aan drugs, schulden, werkloosheid, mishandeling en delinquentie kinderen. Het Interventieteam

moet de hulpverlening en strafuitvoering beter onderling coördineren en voorkomen dat er versnippering optreedt. Met een integrale benadering moeten met name jongeren beter geholpen worden. De proef moet inzichtelijk maken waar zich knelpunten bevinden in de onderlinge samenwerking tussen organisaties. Ook moet de proef nieuwe inzichten en werkwijzen opleveren voor de indicering van zorg en hulpverlening en een betere aanpak bieden voor bijstandsfraude. Om voldoende toegerust te zijn voor de complexe problemen van multiprobleemgezinnen, beschikt het Interventieteam over een aantal instrumenten op hulpverlenings- en justitieel gebied. Daarmee kan zorghulp worden verstrekt maar kunnen ook financiële dwangmiddelen worden ingezet.

Crimi-trends

Vanwege uitwassen met supportersgeweld werd dit jaar voor het eerst een voetbalwedstrijd definitief stilgelegd in ons land. Supportersgeweld blijft overheid en clubs uit de slaap houden. Hoe moet je dit probleem aanpakken? België is de halve maatregelen voorbij. Ons buurland heeft goede ervaringen met een voetbalwet, waarmee het probleem structureel kan worden aangepakt. Een inspirerend voorbeeld, dat misschien navolging verdient.

Naar een oplossing voor voetbalgeweld

Vijf jaar voetbalwet in

België

door Nico De Pauw

De gebeurtenissen van 29 mei 1985 vormen een mijlpaal in de geschiedenis van het organiseren van voetbalwedstrijden in België, maar ook breder, op Europees niveau. Door het Heizeldrama werden de instanties wakker geschud. Er kon niet meer langs het voetbalgeweld worden gekeken, wanneer dat mensenlevens ging kosten. Op het Belgische niveau werden een aantal commissies en werkgroepen in het leven geroepen die de problemen gingen bestuderen, zonder dat er onmiddellijk wetteksten werden vastgesteld om het voetbalgeweld uit te bannen. De regelgeving bevindt zich in het midden van de jaren negentig in een cruciaal stadium. De UEFA wijst de organisatie van het Europese voetbalkampioenschap in 2000 toe aan Nederland en België. Vanaf dat moment wordt één zaak duidelijk, wat zich in 1985 heeft voorgedaan mag nooit meer gebeuren.

Voetbalwet

Op 3 februari 1999 verschijnt in het Belgisch Staatsblad de wet van 21 december 1998 betreffende de veiligheid bij voetbalwedstrijden, beter bekend als de voetbalwet. Hiermee wil de wetgever verplichtingen opleggen aan de

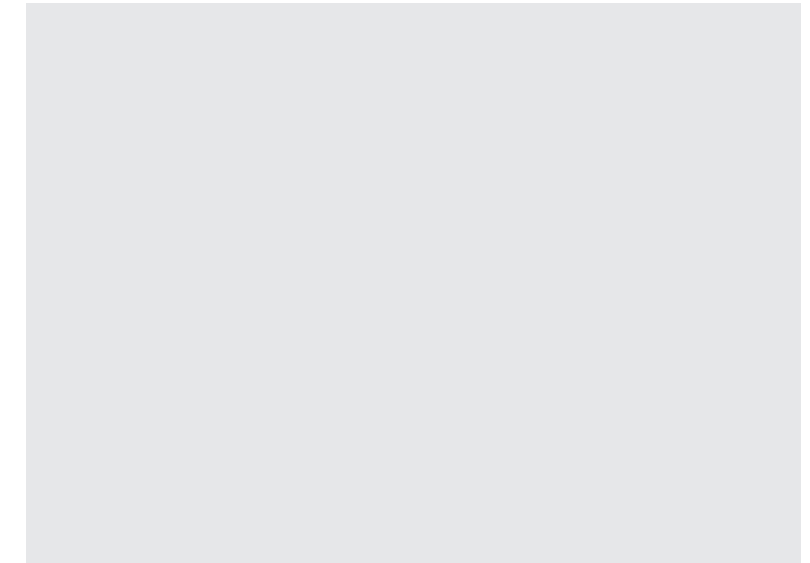

Foto: Chris Keulen, Hollandse Hoogte

twee grote actoren in het veiligheidsgebeuren bij voetbalwedstrijden, namelijk de organisatoren en de toeschouwers. Via de tabel op de volgende pagina worden de verplichtingen van beide partijen opgesomd.

Na Euro 2000 heeft een globale evaluatie van de voetbalwet een aantal zwakke schakels blootgelegd. Dit resulteerde in een actualisatie van de wet in 2003.

Verplaatsing

Er zijn een aantal clubs die, omwille van sportieve problemen of het niet behalen van een licentie voor de eerste of tweede nationale afdeling, genoodzaakt zijn om in de derde nationale afdeling te spelen. De oorspron-

kelijke voetbalwet was enkel van toepassing tijdens wedstrijden waaraan minstens één club uit de *twee hoogste afdelingen* deelnam. Dit betekende dat de voetbalwet geen vat had op de supporters van de clubs uit de derde nationale afdelingen. Er kon evenwel worden vastgesteld dat het probleem van voetbalvandalisme niet verdween omdat de club uitkwam in een lagere afdeling. Integendeel. Regelmatig kwam het tot confrontaties tussen de supportersgroepen uit deze lagere afdelingen. De wetgever heeft hierop gereageerd door ervoor te zorgen dat de strafbare gedragingen van *supporters* ook van toepassing zijn op de wedstrijden tussen twee clubs uit de derde nationale afdelingen. De organisatoren uit deze afdeling hebben op hun beurt ook hun steentje bijgedragen aan het preventieve werk. Clubs

Wet van 21 december 1998 betreffende de veiligheid bij voetbalwedstrijden, gewijzigd door de wet van 10 maart 2003.

Verplichtingen organisatoren:

- 1 Alle noodzakelijke voorzorgsmaatregelen nemen om schade aan personen en goederen te voorkomen;
- 2 De voetbalstadions moeten voldoen aan bepaalde veiligheidsnormen;
- 3 Jaarlijks een overeenkomst afsluiten met de hulpdiensten en de bestuurlijke en politieke overheden of diensten;
- 4 Aanwerven van een veiligheidsverantwoordelijke;
- 5 Aanwerven van voetbalstewards;
- 6 Oprichten van een Lokale Adviesraad, dit is een evaluatieorgaan op lokaal niveau voor wat betreft de rol en het werk van de verschillende actoren bij de organisatie van wedstrijden;
- 7 Opstellen van een reglement van inwendige orde voor het stadion, de toepassing ervan controleren en een regeling van burgerrechtelijke uitsluitingen vaststellen;
- 8 Het nemen van maatregelen van actieve en passieve veiligheid die de veiligheid van het publiek en de hulpdiensten beogen;
- 9 Verzekeren van het ticketbeheer;
- 10 Het installeren van bewakingscamera's.

Sancties:

- Bij overtreding van de punten 1, 2, 3 en van 7 tot en met 10 kan een administratieve geldboete worden opgelegd aan de organisatoren van 500 euro tot 250.000 euro;
- Bij overtreding van de punten 4 tot en met 6 kan aan de organisatoren een administratieve geldboete van 500 euro tot 125.000 euro worden opgelegd.

Strafbare gedragingen toeschouwers:

- a Het zonder gerechtvaardigde reden schieten of gooien van een of meer voorwerpen van of naar het speelveld of de zone die het speelveld omringt;
- b Het stadion onrechtmatig betreden of pogen te betreden;
- c Bepaalde zones van het stadion betreden of pogen te betreden zonder geldig ticket of het betreden of pogen te betreden van zones die niet voor het publiek toegankelijk zijn (bijvoorbeeld het speelveld)
- d Alleen of in groep, door het gedrag aanzetten tot het verstoren van voetbalwedstrijden via slagen en verwondingen, haat of woede;
- e Het binnenbrengen of het pogen binnen te brengen van pyrotechnische voorwerpen bedoeld om licht, rook of lawaai te produceren.

Sancties:

Er kan bij overtredingen een administratieve geldboete worden opgelegd door de Voetbalcel van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken aan de overtreder – van 250 euro tot 5.000 euro en/of een administratief stadionverbod van drie maanden tot vijf jaar. Deze inbreuken kunnen ook het onderwerp uitmaken van een gerechtelijke procedure.

uit de derde nationale afdelingen zijn overigens volgens de voetbalwet niet verplicht om specifieke maatregelen van actieve veiligheid (zoals het inzetten van stewards) en passieve veiligheid (bijvoorbeeld cameratoezicht) te nemen. De clubs die degraderen naar een van de derde nationale afdelingen blijven hun inspanningen in veel gevallen voortzetten.

Pogingen

Volgens de voetbalwet anno 1999 diende de overtreder daadwerkelijk de overtredingen te begaan. De wetgever heeft in 2003 ook de *poging* tot het begaan van overtredingen strafbaar gesteld. Tevens werden in de geactualiseerde versie van de voetbalwet alle vormen van pyrotechnische voorwerpen niet meer toegelaten in het voetbalstadion.

Grens

Zowel de organisatoren (via stewards, camera's, infrastructurele aanpassin-

gen) als de ordediensten (door niets door de vingers te zien) hebben de afgelopen jaren veel inspanningen geleverd om de problemen van voetbalgeweld onder controle te houden. Door deze verschillende maatregelen werd het minder aantrekkelijk voor de voetbalsupporters om in het stadion zich te misdragen. Hierdoor is het probleem zich gaan verplaatsen naar *buiten* het stadion. Op deze wijzigende situatie heeft de wetgever ingespeeld door rond ieder voetbalstadion een denkbeeldige cirkel te trekken van maximaal 5000 meter. Daarbinnen worden de gedragingen die strafbaar zijn in het stadion (we denken hierbij aan slagen en verwondingen, vandalisme) eveneens strafbaar gesteld via de voetbalwet (lees: krijgen van een geldboete en/of stadionverbod), indien deze zich voordoen binnen een tijdsgrens van vijf uur voor de wedstrijd tot vijf uur ná de wedstrijd.

Spreekkoren in België

Momenteel is er in Nederland sprake van een opmars van verbale agressie door de supporters, hetgeen uiteindelijk resulteerde in het definitief stilleggen van de wedstrijd ADO Den Haag - PSV Eindhoven op 17 oktober 2004. Deze vorm van geweld is niet nieuw in België. Zo kregen de spelers en scheidsrechters tijdens het seizoen 2000-2001 regelmatig verbaal geweld te verduren. De KBVB heeft op de ontoelaatbare uitingen van agressiviteit gereageerd door enerzijds een aantal richtlijnen te geven aan de scheidsrechters om een wedstrijd te onderbreken bij tekenen van verbaal geweld, anderzijds via een media-campagne. Tijdens de campagne hebben beide aanvoeders een boodschap voorgelezen, waarin ze opriepen tot sportiviteit en verdraagzaamheid tegenover de spelers en scheidsrechters, ongeacht hun huidskleur en afkomst.

De procedure bij spreekkoren in België kan als volgt worden samengevat:

- 1 Bij een *eerste vaststelling* zal de scheidsrechter de twee aanvoeders bij zich roepen en hun medewerking vragen om de supporters tot kalmte aan te manen. De scheidsrechter zal vragen een oproep te doen via de stadionomroeper. Nadien zal het spel worden hervat.
- 2 Indien de scheidsrechter vaststelt dat de supporters zich *agressief blijven gedragen*, zal hij tijdelijk de wedstrijd stilleggen en de spelers vragen terug te keren naar de kleedkamers. Een laatste oproep zal gedaan worden om het verbaal geweld te stoppen. Als alles weer rustig is, zal de scheidsrechter de wedstrijd hervatten. In extreme gevallen, dus indien de wedstrijd nog onmogelijk op een fatsoenlijke manier kan verlopen, zal de scheidsrechter beslissen de wedstrijd volledig stop te zetten.

Deze fase hebben we nog steeds kunnen vermijden in België. De KBVB wou met deze actie een signaal geven. Cultuur eindigt waar racisme en onverdraagzaamheid beginnen. En voetbal is een vorm van cultuur. Voetbal is een ontmoetingsplaats. Deze sport mag niet dienen als forum voor verbaal geweld of racisme. Het is een middel tot integratie.

Europese aanpak

Het hooliganisme heeft zich door de jaren heen verspreid over heel Europa en over alle lagen van onze maatschappij. Onderzoeken hebben uitgezonden dat de personen met delinquent gedrag tijdens voetbalwedstrijden niet enkel tot de laagste maatschappelijk klasse behoren. Opmerkelijk is eveneens de vaststelling dat de hooligan niet stopt aan de landsgrens, maar dat de voetbalvandalen bondgenoten zoeken in de buurlanden. Zo kan er regelmatig worden vastgesteld dat Nederlandse supporters zich in Belgische stadions bevinden bij risicowedstrijden. Ook op de lijst met actu-

ele stadionverboden in België bevinden zich meerdere personen van Nederlandse nationaliteit. Het hooliganisme oplossen op zijn eigen grondgebied is een onmogelijke taak. Door het geografisch uitgestrekte karakter van het probleem zou een Europese aanpak aangewezen zijn. Is hiervoor de UEFA geen ideaal orgaan, om als overkoepelende Europese sportbond initiatieven te nemen?

Om tot slot terug te keren naar de titel van dit artikel, kan worden gesteld dat sinds de invoering van de voetbalwet, er voor de veiligheid van het voetbal veel is verwezenlijkt in België. De organisatoren werden genoodzaakt om een professioneel veiligheidsbeleid uit te bouwen en de ordediensten hebben op hun beurt het leven van de amokmakers lastig gemaakt. Want door een efficiënte voetbalwet en een efficiënt vervolgingsbeleid van de betrokken partijen is het aantal personen met een stadionverbod gestegen van een honderdtal personen tot 560. De voetbalwet is als een jonge boom

die stelselmatig zijn vruchten afwerpt. Maar via een goede medewerking van alle betrokken partijen bij het veiligheidsbeleid (we denken aan de goede relatie tussen de overkoepelende sportbond, Voetbalcel van Binnenlandse Zaken en de politiediensten) kan het resultaat alleen maar verbeteren. Wie weet, wil men ook buiten België meegenieten van wat wij hebben ontwikkeld?

9
Wel profiteren van collectieve beveiligingsmaatregelen die winkels en bedrijven naast je treffen, maar er niet aan willen meebetalen. Bedrijven die op kosten van anderen een graantje willen meepikken van een collectief beveiligingsaanbod, staan bekend als *freeriders*. Door freeriders kunnen de kosten voor anderen hoger worden en kan het draagvlak voor collectieve maatregelen wegebben. In een onderzoek, uitgevoerd door economisch onderzoeks- en adviesbureau Decisio, worden aanbevelingen gedaan om het freeridersprobleem bij de horens te vatten.

Onderzoek naar freeriders

Beveiligd op kosten van anderen

door Marina Schuit

Een flink aantal bedrijven in winkelgebieden en op bedrijventerreinen is niet bereid bij te dragen aan collectieve beveiligingsvoorzieningen, terwijl zij daar wel profijt van hebben. Dergelijke bedrijven staan bekend als *freeriders*. Dit freeriderprobleem is een groot obstakel bij het opzetten en in stand houden van collectieve beveiligingsmaatregelen. Het Nationaal Platform voor Criminaliteitsbeheersing oriënteert zich daarom op de mogelijkheden om dit probleem terug te dringen. Om te komen tot een effectiever instrumentarium is onderzoek gedaan naar de omvang en de achtergronden. Op basis van een *economische beschouwing* van het probleem en vele gesprekken met deskundigen uit het veld kwam economisch onderzoeks- en adviesbureau Decisio met een aantal aanbevelingen. Deze betreffen met name het verbeteren van het bestaande instrumentarium en verbetering van de voorlichting over dit instrumentarium.

Economische wetmatigheid

Collectieve beveiliging in winkelgebie-

den en op bedrijventerreinen heeft belangrijke kenmerken van een 'publiek goed': uitsluiting is onmogelijk, evenals weigering van de diensten. Publieke goederen (onder andere straatverlichting) worden in de regel door de overheid aangeboden. De burgers en het bedrijfsleven betalen belasting waarmee de overheid de publieke goederen inkoop. Wanneer het aanbod van publieke goederen aan de markt wordt overgelaten en bijdragen niet verplicht zijn, hebben bedrijven de vrije keus en is freeridgedrag bijna een economische wetmatigheid.

Freeriderspercentages

Op nieuwe bedrijventerreinen en in nieuwe winkelgebieden waar sprake is van verplichte deelname zijn freeriders een uitzondering. De deelnamepercentages in 'bestaande' gebieden waar geen verplichting geldt, liggen veelal tussen de 50 en 80%. Het gemiddelde freeriderspercentage ligt rond de 35%. Deelnamepercentages tussen 50 en 60% worden als minimum voor levensvatbare collectieve

beveiliging beschouwd. Uit de praktijk blijkt dat met de nodige inspanning in ieder geval een deelname van 50% kan worden gehaald.

Effecten

Een belangrijk effect is dat door freeriders de kosten per deelnemer veelal hoger zijn dan bij 100% deelname, dit komt doordat een groot deel van de kosten vaste kosten zijn. Verder kan de aanwezigheid van freeriders de onderlinge relaties in het gebied verslechteren, deelnemers demotiveren en uiteindelijk het draagvlak zover afkalven dat de collectieve beveiligingsmaatregelen moeten worden gestopt.

Typen terrein

Er is geen eenduidig verschil zichtbaar tussen freeriderspercentages op bedrijventerreinen en in winkelgebieden. Er zijn zoveel gebiedskenmerken die het deelnamepercentage beïnvloeden, dat niet te zeggen is wat het zwaarste weegt. Een belangrijke factor is de veiligheid in de startsituatie en de mate waarin bedrijven zich daarvan bewust zijn. Daarnaast is de homogeniteit van de groep bedrijven van belang. Ook het economisch tij in de initiatieffase is sterk bepalend.

De auteur is manager-consultant bij Decisio, onderzoeks- en beleidsadviesbureau gericht op ruimtelijk economische ontwikkeling en mobiliteit (www.decisio.nl).

Motieven

Veel freeriders kunnen zich niet vinden in de verhouding tussen hun individuele kosten en baten. Dit zijn veelal ondernemers die vinden dat ze te veel moeten betalen. Dit betreft deels bedrijven die hun eigen risico laag inschatten doordat zij geen waardevolle producten hebben opgeslagen, een eigen vorm van beveiliging hebben, of 24 uur per dag actief zijn. Er zijn ook bedrijven die aangeven eenvoudigweg het geld niet te hebben, of het er niet voor over hebben. Principiële bezwaren zijn er ook. Bijvoorbeeld met betrekking tot de bijdragen van politie en gemeente: "laten zij eerst maar eens iets doen hier." Bovendien kan het freeriderschap van anderen de eigen deelname principieel in de weg staan: "Als mijn buurman niet betaalt dan ik ook niet." Tot slot zijn er bedrijven die zich in het geheel niet bij hun omgeving betrokken voelen, zij hou-

Positieve en negatieve insteek bij voorkomen en aanpakken freeriders

Bron: Decisio

den zich alleen met hun eigen (beveiligings)zaken bezig.

Acceptatie

Wanneer de bijdrage niet verplicht is, is het resulterende aandeel van freeriders een uitkomst die – in elk geval juridisch gezien – wel geaccepteerd moet worden. Vooral betalende deelnemers zijn gefrustreerd over freeriders, zij vinden het veelal moreel niet acceptabel. Anderen hebben begrip voor freeriders, met name als deze zich niet kunnen vinden in hun individuele kosten-batenverhouding. Veel procesbegeleiders streven haalbare percentages na en nemen freeriders op de koop toe. Toch zijn zij zeer gemotiveerd om te werken aan een zo hoog mogelijk deelnemerspercentage.

Verleiden of forceren

De meeste procesmanagers richten zich eerst op de positieve aanpak:

‘verleiden’ met een zo aantrekkelijk mogelijk collectief pakket en passende kostenverdeling. Velen van hen zullen niet snel dwang willen toepassen, maar vinden wel dat het onder bepaalde voorwaarden mogelijk moet zijn.

Beveiligingspakket

Een goed collectief beveiligingspakket is gebaseerd op degelijk onderzoek en advies en sluit aan op de overeenstemmende behoeften van een zo groot mogelijke groep bedrijven. In de meeste gevallen zijn er dan toch bedrijven die liever een ander of geen beveiligingspakket hebben. Juist voor hen is het van belang dat er een kostenverdeling komt die aansluit op de verschillende behoeften en baten. Daarbij kan de inzet van verschillen-

de wegingsfactoren goed werken. Naast de oppervlakte van de kavel en/of het vloeroppervlak, wordt dan ook het aantal werknemers en risicoprofiel per bedrijf als wegingsfactor meegenomen. Bedrijven die een goede eigen beveiliging hebben en daarom niet financieel willen bijdragen, kunnen als alternatief hun eigen bedrijfsbeveiliging (deels) voor het collectief inzetten. Vanzelfsprekend zullen ook de politie en gemeente op een of andere wijze moeten laten zien dat ze betrokken zijn en een bijdrage aan de ontwikkeling en aanbod van veiligheidsdiensten leveren. Dit kan op verschillende manieren: inzet van

veiligheidsexpertise (advies, begeleiding), fysieke verbetering van de openbare ruimte en (financiële) ondersteuning van de collectieve veiligheidsmaatregelen zelf.

Overtuigen

Op weg naar een hoog deelnamepercentage zijn betrokkenheid en organisatie van de bedrijven zeer belangrijke basisvoorwaarden. Wanneer niet aan deze voorwaarden voldaan kan worden, heeft het geen zin om met een

initiatief voor collectieve beveiliging te beginnen. Er moet dan eerst tijd worden genomen voor nadere kennisgeving en bewustwording van collectieve wensen in het algemeen. Daarnaast zijn de capaciteiten van de procesbegeleider (een voorzitter van een bedrijven- of winkeliersvereniging, een veiligheidscoördinator van een gemeente, een externe adviseur) zeer belangrijk bij het binnenhalen van zoveel mogelijk deelnemers. Tot op zekere hoogte zijn de capaciteiten van deze persoon een gegeven. Maar als het gaat om expertise ten aanzien van de productontwikkeling en het proces, is er nog heel wat te bereiken met een degelijk en toegankelijk informatieaanbod en persoonlijk procesadvies.

Uitsluiten

Het kenmerk van collectieve beveiligingsmaatregelen is dat de bedrijven in het gebied niet geheel zijn uit te sluiten van de baten. Wel kan de bijdrage aan collectieve beveiliging worden gekoppeld aan de afname van meer ‘private’ goederen (of diensten), waarbij gunstige prijzen worden bedongen door gezamenlijke inkoop (energie, afvalverwijdering, kantoorartikelen, brandblusmiddelen etcetera). Aanvullende private voordelen (kortingen) kunnen een reden zijn om alsnog deel te nemen aan het collectief. De effectiviteit van deze aanpak hangt vanzelfsprekend af van de omvang van de kortingen.

Juridisch instrumentarium

Het uiterste en waarschijnlijk meest

effectieve middel om het freeriderschap terug te dringen is het *verplichten* van bijdragen. Het taboe dat hierop lag, begint te verdwijnen. Betrokkenen vinden zeker niet dat dwang makkelijk toepasbaar moet zijn. Er moet wel eerst sprake zijn van een passend aanbod en een doorwrochte kostenverdeling. Daarnaast moet er reeds een substantieel deelnemerspercentage zijn en voldoende draagvlak voor het toepassen van dwang, ook in de gemeenteraad. Per gebied en gemeente zullen deze voorwaarden verschillen van aard. Het instrument zal het karakter moeten hebben van een gebiedsgerichte periodieke heffing (uiteindelijk) gericht op bedrijven. De heffingsgrondslag moet rechtvaardig en duidelijk zijn. Ook de besteding van de middelen moet gebiedsgericht zijn, en de betreffende bedrijven moeten hier invloed op hebben. Een beperkte verkenning wijst uit dat de gemeentelijke onroerende zaakbelasting (OZB) het instrument is waarop moet worden ingezet. Er zijn nog wel vragen, met name over de mogelijkheden van gebiedsgerichte inzet. Nader fiscaal juridisch onderzoek en ontwikkeling van het instrument is geboden. Vervolgens zal veel aandacht moeten worden besteed aan voorlichting over de toepassing.

Beter informeren

Een goede procesmanager kan de nodige informatie over de wijze waarop een stevig deelnamepercentage behaald kan worden uiteindelijk wel vinden. Toch zou een vollediger en overzichtelijk aanbod van de informatie

over de verschillende instrumenten en de procesaanpak veel procesmanagers helpen hun werk effectiever en efficiënter te doen. Het ligt voor de hand dat de informatie die tot nu toe niet uitgebreid genoeg of niet toegankelijk genoeg is, wordt ontwikkeld en aangeboden door het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Het streven moet zijn dit efficiënt aan te pakken en informatie zoveel mogelijk gebundeld aan te bieden. Samenwerking met andere deskundige partijen zoals bijvoorbeeld de Vereniging voor Collectieve Beveiliging Bedrijventerreinen (VCBB), het Hoofdbedrijfschap Detailhandel en de Regionale Platforms Criminaliteitsbeheersing – en daarmee de partijen die hierin vertegenwoordigd zijn – is daarbij onontbeerlijk.

Beter adviseren

Persoonlijk advies van (ervarings)deskundigen sluit veelal nauw aan op de specifieke situatie van de adviesvrager en bekijft daardoor goed. Collega-procesmanagers bij collectieve beveiligingstrajecten kunnen elkaar meestal prima adviseren. Ze zijn goed op de hoogte van de aard van de opdracht en de problemen en vinden het vaak prettig om met elkaar ervaringen en tips uit te wisselen. Het faciliteren van deze uitwisseling via congressen, cursussen en websites is een relatief goedkope en toch effectieve manier om de doelgroep te adviseren. Vanzelfsprekend is ook hierbij de samenwerking tussen betrokken landelijke en regionale organisaties gewenst. Het informele wederzijdse advies kan wor-

den aangevuld met een (regionaal) aanbod van professionele adviseurs die voeling hebben met de praktijk. Deze kunnen worden aangeboden (of medegefinancierd) door partijen als provincies, gemeenten, Kamer van Koophandel, MKB-Nederland en VNO-NCW.

Samen geplaatst met delinquenten

door Marjolein Goderie en Majone Steketee

Jongeren kunnen via twee kanalen in de justitiële jeugdinstellingen terecht komen: via een strafrechtelijke maatregel en via een civielrechtelijke maatregel. Beide vormen van plaatsing verlopen via de rechter. Dit verschijnsel noemen we *samenplaatsing*. Vanuit verschillende kanten worden hier steeds meer vraagtekens bij gesteld. Met name ouders van civielrechtelijk geplaatste jongeren hebben de aandacht van de media gezocht. Meerdere malen zijn er kamervragen over dit onderwerp gesteld. Ook de kinderrechters luiden de noodklok – willen deze jongeren in de toekomst enig kans hebben in de samenleving, dan hebben zij behandeling nodig in plaats van bescherming. Jeugdigen verblijven té lang op opvangplekken in justitiële jeugdinstellingen, er worden steeds vaker zeer jeugdige kinderen geplaatst, een passend aanbod is onvoldoende beschikbaar en het gevaar dat civielrechtelijk geplaatste jongens en meisjes lijden onder de omgang met strafrechtelijke geplaatsten, zijn de voornaamste kritiekpun-

De auteurs zijn werkzaam als senior-onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut te Utrecht.

Jeugdigen die op civielrechtelijke basis in een justitiële jeugdinstelling worden geplaatst en daar zij aan zij verkeren met strafrechtelijk geplaatste jongeren – die daar zitten voor een ernstig delict zoals diefstal met geweld of doodslag – vallen onder hetzelfde regime. Dit beleven civielrechtelijk geplaatste jongeren als onbillijk, zachtgezegd. De omgang met strafrechtelijke leeftijdsgenoten heeft negatieve gevolgen, blijkt uit onderzoek door het Verwey-Jonker Instituut. Zoals het overnemen van slecht gedrag, buiten de boot vallen en onveiligheidsgevoelens.

ten op het huidige plaatsingsbeleid. De regering heeft – op basis van de conclusies van een drietal onderzoeken – het standpunt ingenomen dat op termijn, het niet wenselijk is dat jongeren nog samengeplaatst worden. Aan de hand van de resultaten van een van die onderzoeken gaan wij in op de ervaringen van jongeren, ouders en medewerkers met plaatsing in een justitiële jeugdinstelling.

Justitiële jeugdinstellingen

In justitiële jeugdinstellingen in Nederland wordt *vrijheidsbeneming*

van jongeren ten uitvoer gelegd. Plaatsing kan gebeuren op strafrechtelijke en op civielrechtelijke titel. Opvoeding en resocialisatie van de jongeren staan centraal; daarnaast is het aspect van beveiliging en bescherming van de maatschappij van belang, alsmede de bescherming van de jongeren zelf. Er zijn opvanginstellingen en behandelinstellingen. Met name binnen de behandelinstellingen vormt het aantal niet-strafrechtelijk geplaatste jongeren de meerderheid (67%), in de opvanginstelling is dat aantal lager (36%). Civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jongeren ondergaan hetzelfde regime. De legitimatie voor dezelfde behandeling van

civiel- en strafrechtelijk geplaatsen in de justitiële jeugdinstellingen komt voort uit het gegeven dat tussen deze jongeren nauwelijks een onderscheid is waar te nemen in termen van kwetsbaarheid of gedrag. Beide categorieën jongeren hebben eenzelfde achtergrond wat betreft pedagogische en affectieve verwaarlozing en beide groepen hebben in ongeveer gelijke mate te kampen met emotionele of sociale stoornissen.

Ervaringen van jongeren

Door middel van interviews en observaties zijn we nagegaan wat de ervaringen van de jeugdigen zelf zijn met het samenplaatsen. Allereerst blijken jongeren goed op de hoogte te zijn van de juridische titel waarop zijzelf en hun medegroepsleden geplaatst zijn. De jongeren noemen elkaar een OTS'er of een strafrechtelijke. Het met elkaar praten over de achterliggende redenen van plaatsing gebeurt alom. Voornaamste conclusie is dat alle jongeren het verblijf in een justitiële jeugdinstelling als een straf ervaren. Zij spreken ook over een *jeugdgevangenis*. Civielrechtelijk geplaatste jongeren begrijpen de noodzaak dat zij in een gesloten setting geplaatst moeten worden, maar vinden het zeer onrechtvaardig dat zij dezelfde straf en bejegening ondergaan als jongeren die daar zitten vanwege diefstal, geweldpleging en soms zelfs doodslag.

Kort samengevat is de algemene tendens dat civielrechtelijk geplaatste jongeren voor 'niets' zitten, zij hebben immers geen misdrijf gepleegd. Dit heeft invloed op hoe jongeren in de instelling zich gedragen.

Doordat de jongeren in een gesloten instelling verblijven zijn beschermende factoren – zoals de binding met de ouders, vrienden of met school – veel minder bepalend dan de band met en de groepsdruk van de jongeren in de instelling. De *peer subculture* die zich in een residentiële omgeving ontwikkelt, heeft buitengewoon veel invloed en leeftijdgenoten versterken zeer frequent het gedrag. Het is voor jongeren belangrijk om door de (sub)groep geaccepteerd en niet uitgestoten te worden. *“Een groep waar je bij hoort is heel belangrijk, anders red je het niet.”* Doordat de jongeren in een bestaande groep in de instelling komen, moeten zij nog hun plek veroveren. Om een plek in de groepshierarchie te krijgen is het van belang om vooral stoer te zijn, je niet te laten intimideren en zelfverzekerd te zijn. Andere factoren die naast stoer doen bepalend zijn voor de status in de groep zijn leeftijd, de periode die men op de groep zit en het overwicht dat men op anderen heeft. Volgens de groepsleiding speelt het opscheppen over je crimineel verleden een belangrijke rol in de mate waarin jongeren als stoer worden ervaren.

Jongeren met gedragsproblemen of afwijkend gedrag hebben het extra zwaar. Dit zijn namelijk belangrijke redenen voor *sociale uitsluiting* in de groep. De groepsleiding bevestigt dat veelal degenen met ernstige psychische problemen en gedragsstoornissen als ADHD (en dit zijn veelal civielrechtelijk geplaatsten) buiten de boot vallen en moeilijk geaccepteerd worden. Daarnaast wordt afwijkend gedrag zoals zich dat uit in het plegen van zedendelicten, niet geaccepteerd in de groep.

Negatieve effecten

De meeste jongeren vinden het niet alleen onrechtvaardig maar hebben er ook problemen mee dat zij samen geplaatst zijn. Er is sprake van een negatieve beïnvloeding; het overnemen van slecht gedrag, met name als het gaat om drugs en agressie. *“Je moet als OTS'er wel meedoen, anders gaan ze je treiteren.” “Je krijgt de verkeerde vrienden hier. Hierbinnen worden weed en pillen gebruikt. Thuis kwam ik daar*

nooit mee in aanraking.” “Hier leer ik meer criminele dingen dan ergens anders.” “Hier ben ik snel agressief. Eigenlijk ben ik geen vechtersbaas. Maar hier bedreigen ze je, dan word je uitgelokt om terug te vechten. Ik ben hier de jongste op de groep. Ik heb hier geen goede dingen geleerd.” Maar ook angst voor jongeren die een ernstig delict gepleegd hebben en de onwenselijkheid van de confrontatie tussen slachtoffers en daders ervaren zij als negatieve effecten van de samenplaatsing. De jongeren zelf vinden dat civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jongeren apart van elkaar geplaatst moeten worden. Een kwart van de geïnterviewde jongeren geeft aan dat zij in de instelling last hebben van onveiligheidsgevoelens. Vooral de OTS-geplaatste jongeren geven aan dat zij zich niet altijd veilig voelen op de groep. *“Je moet de hele tijd om je heen kijken om iedereen in de gaten te houden. Soms gaan ze zomaar met dingen gooien. De leiding durft daar niets aan te doen.”* Tevens worden

sommige jonge civielrechtelijk geplaatsten vanwege hun gedragsproblemen ook daadwerkelijk het slachtoffer van geweld. *“Er wordt veel geslagen. Ik heb ADHD, dan wordt ik gedrukt. Omdat ik druk ben gaan ze slaan.”* De groepsleiding is niet altijd goed in staat om de jongeren hiertegen te beschermen, omdat zij niet alles in de gaten kunnen houden.

Niet aan te tonen is in hoeverre de samenplaatsing daadwerkelijk leidt tot het aanzetten van crimineel gedrag van jongeren. Dit kan alleen door middel van een longitudinaal onderzoek in een quasi-experimentele setting goed onderzocht worden. In dit onderzoek is alleen gevraagd naar de ervaringen en meningen van betrokkenen hierover. Wat betreft het gevaar dat de civielrechtelijke jongeren crimineel gedrag overnemen door de omgang met strafrechtelijk geplaatste jongeren: dit wordt zowel door de jongeren zelf als de begeleiding als een reëel gevaar gezien. De groeps-

leiding bevestigt dat jongeren ongewenst gedrag overnemen. De meeste personeelsleden zien negatieve effecten ten gevolge van de samenplaatsing, vooral als de plaatsing langer dan een aantal weken duurt. Na een aantal weken moeten de jongeren om te overleven in de groep, zich op een negatieve wijze aan gaan passen. Er treedt verharding op en sommige jongeren gaan gedrag overnemen wat hen voor kan sorteren in de richting van crimineel gedrag.

Knelpunten

De ouders van civielrechtelijk geplaatste jongeren leggen de redenen voor de plaatsing vooral bij het falen van de jeugdhulpverlening. Voor hen staat voorop dat hun kind geholpen wordt. Vaak hebben zij al een lange geschiedenis met problemen en een falende hulpverlening achter de rug. De meeste ouders staan dan ook aanvankelijk achter de beslissing om hun kind in een justitiële jeugdinstelling te plaatsen. Zij willen dat hun kind beschermd wordt en weggehaald uit de onveilige situatie van verkeerde vrienden, drugs of *loverboys*. Opvallend is dat een deel van de ouders bij gebrek aan een oplossing die zelf gaat forceren, bijvoorbeeld door zelf aangifte te doen bij de politie. Het is een keuze tussen twee kwaden. Desondanks vinden zij de plaatsing in een gevangenisinstelling in het algemeen niet ge-

schikt en niet rechtvaardig ten opzichte van hun kind. De ouders zouden een gesloten plaatsing in een andere setting beter vinden. De medewerkers van de justitiële jeugdinrichtingen benadrukken dat de onmogelijkheid om goed te differentiëren en het gebrek aan doorstroommogelijkheden, negatief zijn voor de ontwikkeling van de jongeren. Deze problemen zijn breder dan de juridische status van de jongens en meisjes. De groepen zowel op de opvang- als de behandelafdelingen, zijn zeer divers en heterogeen van samenstelling wat betreft leeftijd, persoonlijke problematiek en de gezamenlijke vermogens van de jongeren. De heterogene samenstelling van de groepen maakt het voor de groepsleiding zwaar om de jongeren de aandacht te geven die zij nodig hebben. Knelpunt ten aanzien van het samenstellen van homogener groepen is dat er nog geen heldere en werkzame differentiatiecriteria voorhanden zijn. Als men gaat differentiëren naar juridische titel, zijn die inrichtingen die nu streven naar differentiatie naar leeftijd of kwetsbaarheid, hiertoe niet meer in staat. Dit komt omdat er steeds kleinere aantallen per categorie zijn. Zo zal er voor de behandelgroepen een probleem ontstaan wat betreft de meisjes met een PIJ-maatregel (strafrechtelijke maatregel, plaatsing in inrichting voor jeugdigen), gezien het zeer geringe aantal meisjes met een PIJ-maatregel.

Ontbrekende schakel

De bevindingen rechtvaardigen de aanbeveling om een einde te maken aan het uit nood geboren samenplaatsingsbeleid. De praktijk voldoet niet – de samenplaatsing roept gevoelens van onrechtvaardigheid op, hetgeen negatieve gevolgen zal hebben voor de ontwikkeling van het rechtsgevoel van jongeren en de pedagogische opdracht van de justitiële jeugdinrichting. Daarnaast voldoet de theoretische legitimatie die altijd voor deze praktijk werd gegeven – namelijk dat het in de justitiële jeugdinrichtingen in principe zou gaan om één groep kinderen met dezelfde soort problemen – niet meer. Mochten justitiële jeugdinrichtingen op korte termijn de enig beschikbare of geschikte inrichtingen voor crisisplaatsing zijn, wat ligt er dan meer voor de hand om dan voorlopig speciale crisisgroepen voor ‘civiele’ jongeren binnen de inrichting in te richten. Uiteindelijk ontbreekt er, zo laat dit onderzoek zien, gewoon een noodzakelijke schakel in de hulp-

verleningsketen: gesloten crisisopvang en gesloten behandelingsplaatsen voor civielrechtelijk geplaatste probleemjongeren.

M. Goderie, M. Stekete, J. Mak en M. Wentink. 'Samenplaatsing van jongeren in justitiële jeugdinrichtingen'. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut, 2004. Het rapport is te downloaden via www.verwey-jonker.nl.

Het wordt tijd voor een nieuwe visie op de relatie van jeugdige ex-gedetineerden met de samenleving. Justitie, andere departementen, provincies en gemeenten moeten het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid zien dat niet alle banden met veroordeelde jongeren worden doorsgesneden. Samen moeten zij zorgen voor een naadloze aansluiting tussen de periode die in een jeugdinrichting wordt doorgebracht en de periode daarna. Vanuit het perspectief van de samenleving betekent nazorg ook het voorkomen of verminderen van recidive. Door hun criminele verleden zijn deze jongeren een extra kwetsbare groep – zij verdienen geen blijvend stigma maar wél speciale aandacht.

Nazorg uit voorzorg

door Menke Bol

In september 2004 heeft de Minister-raad ingestemd met de brief-Jeugd-sancties nieuwe stijl. In deze brief doet minister Donner van Justitie voorstellen om de effectiviteit en de efficiency van het jeugdstrafrecht te verbeteren. Van diverse kanten zijn reacties op de brief gekomen, onder meer vanuit het openbaar ministerie. In het *Justitiemagazine* van oktober 2004 geeft een jeugdofficier van justitie zijn mening. Volgens hem wil justitie doorgaan op een weg waarvan is gebleken dat die niet werkt. Als we een profit-organisatie waren zouden we allang failliet zijn gegaan, aldus de officier. Hij bespeurt “nog steeds” de gedachte dat je ook tegen minderjarigen repressief zou moeten optreden. “Maar door mensen lang op te sluiten, kweek je veelplegers. En aan de achterdeur staat niemand om ze op te vangen, ze hebben geen werk, geen huis. Je sluit eerst mensen op, maakt ze bijna kansloos en dan moeten ze het in hun eentje doen. Die komen per kerende post terug.” De officier heeft kennelijk de brief niet goed gelezen (daarover straks meer) maar wat hij zegt is wel een veelgehoorde klacht. De jeugdofficier draagt ook zelf een oplossing aan voor het probleem.

Hij pleit voor het vaker schorsen van de voorlopige hechtenis. “De jongere krijgt de kans om te laten zien dat hij zich aan de spelregels houdt. Kan hij dat niet, dan grijpen we direct in.” Wat de officier betreft gaat het meer om snelheid en consequentheid dan om de hoogte van de sanctie. Dit klinkt sympathiek maar er zijn wel enkele bezwaren tegen aan te voeren.

Beginsel

In de eerste plaats hebben we te maken met de zogeheten *onschuld-presumptie*. Het vermoeden van onschuld is een van de beginselen van het Nederlandse strafprocesrecht. Het houdt in dat iedereen die wordt beschuldigd van een strafbaar feit, voor onschuldig moet worden gehouden zolang zijn schuld niet is bewezen. Het beginsel leidt tot beperkingen met betrekking tot de concrete invulling van de voorlopige hechtenis – strafrechtelijk ingrijpen tijdens die fase moet in duur en zwaarte beperkt zijn. Hoe belangrijk het ook is om snel en consequent op te treden, in veel gevallen zal gewacht moeten worden op een uitspraak van de rechter. Dat dit haaks kan staan op de effectiviteit van de sanctie, is een vervelende bijkom-

stigheid waar we echter wel mee moeten leven. Een betere manier om de snelheid te bevorderen is daarom een (verdere) verkorting van de doorlooptijden. In de tweede plaats voert het te ver om te suggereren dat de rechterlijke macht op een profit-organisatie zou moeten lijken. Zij is dat niet en moet het ook niet willen zijn. Het voorkomen en bestrijden van recidive is een belangrijk streven, maar het is niet de enige functie van het strafrecht. Als dat zo was zou de officier gelijk hebben. Maar het tijdelijk verwijderen van (jeugdige) personen uit de samenleving kan onvermijdelijk zijn vanuit een oogpunt van beveiliging en/of normbevestiging. Ook hier is sprake van een ‘vervelende’ omstandigheid waar we vaak toch niet omheen kunnen. De brief-Jeugdsancties nieuwe stijl zoekt de oplossing ten dele in een goede nazorg, en dat is een schot in de roos.

Straffen en helpen

De (tot voor kort) relatief geringe aandacht vanuit justitie voor nazorg is wellicht te verklaren uit de historie van het strafrecht. Van oudsher was er in de samenleving een diepe kloof tussen de nette burger en de misdadiger. De misdadiger plaatste zichzelf buiten de samenleving en voor straf plaatste de samenleving hem in een isolement,

De auteur is werkzaam bij de Directie Justitieel Jeugdbeleid (DJJ) van het ministerie van Justitie.

zowel letterlijk als figuurlijk. Eeuwenlang stonden de morele verontwaardiging en het geschokte rechtsgevoel voorop. De persoon van de dader deed er totaal niet toe, laat staan de vraag wat er van hem terecht zou komen na afloop van zijn straf (als hij al niet een doodstraf kreeg, of levenslang, of werd verbannen). De misdadiger was een soort melaatse. Pas in de negentiende eeuw begonnen een paar kooplieden zich – naar Engels voorbeeld – zorgen te maken over de terugkeer van gevangenen in de samenleving. In 1823 richtten zij het Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen op, de voorloper van onze huidige reclassering. Sindsdien heeft de reclassering – die overigens tot eind vorige eeuw nog niet nauw samenwerkte met het gevangeniswezen – een enorme vlucht genomen. Inmiddels is de reclassering uitgegroeid tot een professionele organisatie die het terugdringen van recidive hoog in het vaandel heeft en die heeft leren inzien dat straffen en helpen eerder in elkaars verlengde liggen dan dat zij aan elkaar zijn tegengesteld. De samenwerking tussen gevangeniswezen en (jeugd)reclassering wordt steeds intensiever, en dat is een grote stap voorwaarts. Toch valt er nog veel meer winst te behalen, want na al die eeuwen gaapt nog altijd een kloof tussen de vrije maatschappij en

de outcasts die ‘van justitie’ zijn. Ook al wordt tegenwoordig met vereende krachten geprobeerd om jongeren reeds tijdens hun detentie voor te bereiden op terugkeer in de maatschappij, erg ver wordt nog niet over de muren van de inrichting heen gekeken. De eerder geciteerde jeugdofficier heeft helaas gelijk als hij zegt dat er aan de achterdeur vaak niemand staat om de jongeren op te vangen, en alle – vaak kostbare – inspanningen zijn dan voor niets geweest. Anderzijds is het ook nog steeds alsof de samenleving zelf zich niet echt verantwoordelijk voelt voor degenen die – tijdelijk – uit haar midden verwijderd zijn (geweest). Dit komt onder meer tot uiting in het simpele feit dat (jong)volwassenen die naar de gevangenis gaan, worden uitgeschreven uit hun woongemeente. Bij terugkeer in de maatschappij hebben de jongeren dan geen huisvesting. Vaak hebben ze nog wel schulden maar geen werk; het regelen van een uitkering laat op zich wachten.

Speciale aandacht

Het wordt tijd voor een nieuwe visie op de relatie van (ex)gedetineerden met de samenleving. Niet alleen justitie, maar ook andere departementen, provincies en gemeenten moeten het *vanuit een gedeeld perspectief* als hun gezamenlijke verantwoordelijkheid

gaan zien, dat niet alle banden met veroordeelde (jeugdige) personen worden doorgesneden. Samen moeten zij zorgen voor een naadloze aansluiting tussen de periode die – noodgedwongen – in een inrichting wordt doorgebracht en de periode daarna. De term nazorg is eigenlijk ongelukkig, en dat zit hem vooral in het ‘na’. Bezien vanuit het perspectief en het belang van de samenleving zou men beter kunnen spreken over ‘opvang en begeleiding van ex-gedeteneerden’ of ‘voorkomen delictgedrag van ex-gedeteneerden’. Op grond van hun criminale verleden vormen zij een extra kwetsbare groep die geen blijvend stigma maar wel speciale aandacht verdient.

Begeleiding

De eerste stappen in de goede richting zijn gezet, en het moet gezegd dat hier het beleid ten aanzien van volwassenen een voorsprong heeft. Vanuit het ministerie van Justitie startte in 2002 het programma Terugdringen Recidive (TR), met als doel het verminderen van recidive na detentie. Er zijn vijf deelprojecten en een daarvan is het project Aansluiting Nazorg. Binnen dit project zijn themagroepen opgezet voor huisvesting, zorg, en arbeid & inkomen. Er wordt nauw samengewerkt met andere departementen, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en overige koepelorganisaties. Maar ook voor jeugdigen wordt van alles op touw gezet. De nadrukkelijke aandacht voor nazorg in

de brief-Jeugdsancties nieuwe stijl komt niet geheel uit de lucht vallen. In elf van de vijftien justitiële jeugdinrichtingen wordt al gewerkt met een programma dat is ontwikkeld door Work-Wise Nederland. De inrichtingen voeren een arbeidstoeleidend programma uit volgens de methodiek Work-Wise. In dit samenwerkingsverband worden jongeren en jongvolwassenen met een justitiële straf of maatregel begeleid in het vinden van een passende baan of beroepsopleiding. Centraal in de samenwerking staan het bieden van een doorlopend arbeidstoeleidend traject aan jongeren, het realiseren van een landelijk dekend netwerk in het kader van uitplaatsing en nazorg, en het gezamenlijk verder ontwikkelen van de metho-

diek Work-Wise. Daarnaast is er expliciete aandacht voor nazorg van jeugdigen in de Operatie Jong. Operatie Jong is een samenwerkingsverband van de ministeries van VWS, OCW, Justitie, SZW en BZK. Alle deelnemers zijn doordrongen van het besef dat jeugdigen die met justitie in aanraking komen, gedurende het gehele traject van aanhouding tot en met nazorg een goede begeleiding moeten krijgen. Daarin mogen geen hiaten vallen. Justitie zal haar activiteiten binnen Jong vooralsnog toespitsen op het thema nazorg. Daarbij zal uiteraard worden aangehaakt bij hetgeen reeds in gang gezet is in het kader van Terugdringen Recidive, niet in de laatste plaats om ook de (na)zorg voor minderjarigen en die voor volwassenen beter op elkaar te laten aansluiten.

Voor meer informatie over het programma Terugdringen Recidive: zie www.justitie.nl/recidive. Voor meer informatie over Work-Wise: www.work-wise.nl. Voor meer informatie over de Operatie Jong: www.operatiejong.nl.

Net als andere grote steden worstelt Rotterdam met de vraag hoe de jeugdcriminaliteit een halt toe te roepen. Voor een effectieve bestrijding van de jeugdcriminaliteit – waarbij wordt voorkomen dat jongeren in het niemandsland van de bureaucratie belanden – is samenwerking en informatieuitwisseling nodig tussen de jeugdstrafrechtketen en de jeugdzorgketen. Signaleren dat risicojongeren dreigen af te glijden, is ook belangrijk. In Rotterdam zijn deze elementen van een effectieve aanpak vervat in het Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak (SISA). Wat zijn de eerste ervaringen met SISA?

Naar een sluitend net om risicojongeren

door Toby Witte en Frans Spierings

De jeugdcriminaliteit, met name de verharding ervan, baart de samenleving al lange tijd zorgen. Het aantal minderjarige voor geweldsmisdrijven gehoorde verdachten is sterk gestegen de laatste jaren. Vooral de *grootstedelijke gebieden* worstelen met jeugdcriminaliteit. De *Criminaliteitsbeeldanalyse Jeugdcriminaliteit* van het politiekorps Rotterdam-Rijnmond (2001) verschaft een gedetailleerd beeld van de omvang van strafbare incidenten – waarbij minderjarige verdachten betrokken zijn – in de grootstedelijke regio Rotterdam. Van de 15.231 incidenten waarvoor in 2001 jeugdigen als verdachten worden geregistreerd, gaat het in 39 procent van de gevallen om vermogensdelicten, voornamelijk diefstal en diefstal met geweld. In 12 procent van de gevallen betreft het geweldsdelicten. In totaal worden 10.815 jeugdigen verdacht van 15.231 geregistreerde delicten. Dit komt neer op bijna 1,5 delict per jeugdige verdachte. Dat Rotterdam niet de meest veilige stad voor jongeren is, blijkt klip en klaar uit de eigen *Veiligheidsindex 2004*. Ruim 50 procent van de autochtone jongeren beneden de 25 jaar voelt zich naar eigen zeggen in de havenstad onveilig. Voor de jeugdige allochtonen bedraagt dit percentage zo'n 30 procent.

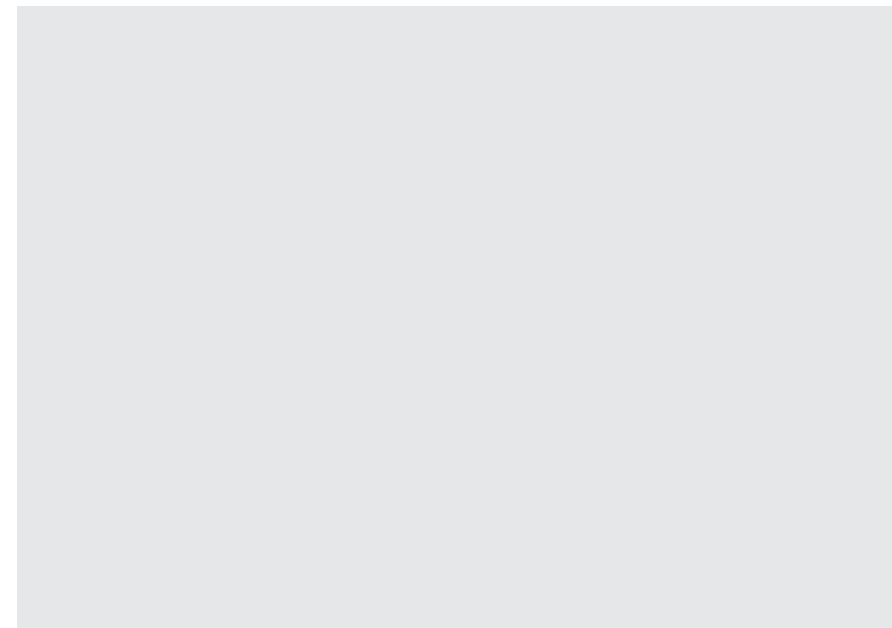
Geweldsdelicten

De omvang van het percentage door jeugdigen – ook onderling – gepleegde

geweldsincidenten is zorgelijk. Verontrustend is ook het toenemend aantal *first offenders*. In het algemeen blijft het voor het merendeel van de first offenders bij het eerste politiecontact. De groep jonge first offenders vormt in dit opzicht een risico. Slechts een op de twee jongeren van de leeftijdscategorie 12 tot en met 14-jarigen, stopt na hun eerste politiecontact met het plegen van delicten. Het besef groeit dat in een zo vroeg mogelijk stadium moet worden vastgesteld of jeugdigen per ongeluk een misstap begaan, of gerangschikt kunnen worden tot een risicogroep. Vroegsignalering, interventie en samenwerking tussen instellingen zijn noodzakelijk om hen te behoeden voor een criminele carrière.

Rotterdamse aanpak

Rotterdam is onlangs gestart met het Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak (SISA) – een *signaleringsinstrument* dat moet voorkomen dat risicojongeren in het niemandsland van de bureaucratie belanden. In de praktijk blijken diverse instanties er een eigen registratie op na te houden – met als gevolg dat men van elkaar niet of nauwelijks weet welke probleemgevallen zich voordoen, welke acties worden ondernomen, en wat de resultaten zijn. Het doel van de Sluitende Aanpak is maatschappelijke uitval van risicojongeren

en hun betrokkenheid bij criminaliteit, zoveel mogelijk te beperken.

Informatieuitwisseling

Signalering, informatieuitwisseling en interventie zijn daarvoor onontbeerlijk. In de dagelijkse praktijk ervaart de politie Rotterdam-Rijnmond hoe minderjarige first offenders na een gering vergrijp – zonder interventie van ouders en/of hulpverleners – noodgedwongen al snel weer de straat op worden gestuurd. In de hoop dat het goed gaat en dat het blijft bij het eerst gepleegde feit. De Kenniskring 'Opgroeien in de Stad', van de Hogeschool Rotterdam, heeft op verzoek van de politie Rotterdam-Rijnmond de formele en informele informatie-

uitwisseling met betrekking tot jonge first offenders (10-14 jaar) – tussen de politie, het onderwijs, de Dienst Stedelijk Onderwijs, de Jeugdzorg en overige hulpverleningsinstanties – in een van de Rotterdamse politiedistricten nader onderzocht. Gelet werd op het gebruik van structurele formele overleggen én informele kanalen om elkaar te informeren, op hindernissen in het interactieproces tussen de ketenpartners en wat hierin voor verbetering vatbaar is. Van first offenders werd aan de hand van dossier- en documentenonderzoek plus vraaggesprekken, in detail nagegaan met welke instanties deze groep te maken krijgt en welke rol deze instanties hebben.

Leerplicht en onderwijs

De uitwisseling van gegevens over schoolverzuim van jongeren tussen de leerplichtambtenaar van de Rotterdamse Dienst Stedelijk Onderwijs en de politie, verloopt over het algemeen goed. Wanneer het gaat om informatieoverdracht – via structureel overleg in de keten – tussen politie en scholen valt er veel winst te behalen. De politie heeft, althans in het onderzochte district, alleen met de school contact indien er een incident heeft plaatsgevonden. Of de informatie ook terecht komt bij collega's in andere buurten is afhankelijk van *informele overdracht*. Het onderwijzend personeel op scholen weet doorgaans precies welke leerlingen risicogedrag vertonen, maar zij delen deze kennis niet altijd met de politie. Wellicht komt dit door een andere visie op opvoeding, waarbij onderwijzend personeel beducht is om leerlingen en gezinnen te criminaliseren. Ook de werkstructuur tussen scholen en de leerplichthandhaving is niet optimaal. Leerplichtambtenaren zijn voor informatie afhankelijk van de meldingsbereidheid en een goede zorgstructuur van de school. Daar schort het nog wel eens aan. Een obstakel hierbij is dat de leerplichthandhaving alléén zaken aanpakt vanuit de *woonplaats* waar de jongeren wonen. De meeste scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam en omgeving hebben deels te maken met jongeren woonachtig in verschillende (deel)gemeenten. Met als gevolg dat de school in de praktijk van doen heeft met

meerdere leerplichtambtenaren uit verschillende (deel)gemeenten. Een bijkomend probleem is dat notoire spijbelaars ook in de klas soms moeilijk hanteerbaar zijn, waardoor het spijbelgedrag door onderwijzend personeel eigenlijk als een opluchting wordt ervaren.

Justitieel Casus Overleg

Sedert 2001 kent de politie Rotterdam-Rijnmond het zogenoemde Justitieel Casus Overleg (JCO). Hierin hebben zitting de jeugdcoördinator van de politie, de brigadier jeugdzaken van Jeugd en Zedenzaken, de jeugdsecretaris van het openbaar ministerie en een vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming. Het doel van het JCO is de aanpak van risicojongeren *sluitend* te maken. Dit moet gebeuren door een betere informatieuitwisseling en nauwe(re) samenwerking van de lokale jeugdhulpverlening en het jeugd welzijn met justitiële organisaties. Uit de vraaggesprekken komt naar voren dat de effectiviteit van de casusbesprekingen staat of valt met de *kwaliteit* van de informatie die binnen dit overlegorgaan beschikbaar is. Zwak is dan ook de niet-structurele inbedding binnen het JCO van organisaties als Pak Je Kans, Jeugdreclassering, leerplicht, bureau Halt en het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling. Weinig effectief voor de onderlinge informatieuitwisseling én het maken van afspraken is dat er geen gemeenschappelijke – officiële – notulen worden opge-

De auteurs zijn respectievelijk coördinator en lector bij de Kenniskring 'Opgroeien in de Stad' van de Hogeschool Rotterdam. Zij danken Daphne Heidenrijk en Willy van Dijk voor hun bijdrage.

maakt. Er wordt alleen een afsprakenlijst bijgehouden en eigen aantekeningen gemaakt door deelnemers aan het JCO.

Achterliggende problematiek

Bureau Halt krijgt (zaaks)informatie aangedragen via het Landelijk Overdrachtsformulier Jeugd, waarmee zaken door de politie aan ketenpartners worden overgedragen. Hier doet zich het probleem voor dat bureau Halt de bevindingen van de Jeugd- en Zedenzakenrechercheur soms anders beoordeelt. Het bureau Halt komt af en toe alsnog achterliggende, *sociale problematiek* op het spoor. Eenzelfde ervaring blijkt de Raad voor de Kinderbescherming te hebben. Al naar gelang het gepleegde strafbare feit en/of de geconstateerde sociale problematiek, beschikt de politie over justitiële en niet-justitiële verwijsmogelijkheden. Bij een *combinatie* van beide wordt doorverwezen naar het JCO. Niet-geslaagde Halt-afdoeningen worden netjes teruggekoppeld naar de politie. Deze worden niet doorgegeven aan het JCO, waardoor een sociale problematiek onopgemerkt kan blijven.

Overlap

Tussen Pak Je Kans en de afdeling strafzaken van de Raad voor de Kinderbescherming is de informatiestroom niet optimaal. Het komt voor

dat Pak Je Kans een traject ingaat met een jongere en het gezin, terwijl de Raad voor de Kinderbescherming eveneens bemoeienis heeft met het kind. Het kind krijgt van doen met twee overlappende aanpakken. De terugkoppeling over Pak Je Kans-trajecten is verder voor verbetering vatbaar. Buurtagenten en het JCO worden door Pak Je Kans niet systematisch op de hoogte gebracht van een mislukte interventie.

Deelgemeente

Het Rotterdamse stadsbestuur wil dat per 1 juli 2004 in alle deelgemeenten het zogenoemde DOSA (Deelgemeentelijk overleg sluitende aanpak) verantwoordelijk is voor de persoonsgerichte aanpak (PGA) van overlastgevende jongeren die niet strafrechtelijk kunnen worden aangepakt. Bij hinderlijk gedrag heeft het jongerenwerk een taak, bij overlastgevend gedrag moeten lokale instellingen afspraken maken en bij crimineel gedrag heeft de strafrechtelijke keten een taak. Deelgemeenten worden verantwoordelijk voor het tot stand brengen en onderhouden van een (preventief) deelgemeentelijk netwerk. Dat kan functioneren als bronorganisatie voor het SISA-signaleringsstelsel, en als contactpunt voor het Justitieel Casus Overleg en de Voorpostfunctionaris van Bureau Jeugdzorg.

Een wereld te winnen

Hoewel de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de justitiële en jeugdorganisaties op papier helder is geregeld, blijken de netwerken in de praktijk signalen van zorgelijke situaties rond probleemjongeren onvoldoende om te zetten in effectief ingrijpen. In het justitiële- en zorgcircuit rond risicjongeren wordt soms langs elkaar heen gewerkt. Over het traject dat bewandeld wordt met jonge first offenders, wordt men niet consequent geïnformeerd. Qua inhoud is de informatieoverdracht niet altijd toereikend, zie bijvoorbeeld het probleem met verschillende interpretaties in het Landelijk Overdrachtsformulier Jeugd. Daarnaast bestaan er informatiekanaalen die niet gestroomlijnd zijn. Het is de vraag of het DOSA bij machte is om alle informatiekanaalen beter te stroomlijnen. Een zwak element is verder dat een goede informatieuitwisseling vaak afhangt van persoonlijke contacten tussen professionals. Men moet elkaar persoonlijk kennen om nadere gegevens te verkrijgen. Deze informele contacten zijn echter kwetsbaar zodra de functionaris vertrekt, een andere functie krijgt of wordt overgeplaatst. Bovendien is informatie nogal sterk plaatsgebonden, terwijl jeugdproblematiek over het algemeen buurtoverschrijdend is. We kunnen concluderen dat de informatieuitwisseling over de voortgang in het proces rondom de first offender nog ontoereikend is. Er is nog een wereld te winnen. De uitbouw van het DOSA waarbij goed wordt afgestemd met het overleg binnen het JCO, zou hiertoe een nuttige aanzet kunnen zijn.

Voor landelijke veiligheidsplannen en bijbehorende getallen, lopen burgers niet snel warm. Wil het veiligheidsbeleid wat voor burgers betekenen, dan moet het worden vertaald naar het microniveau van de wijk of buurt. Op het niveau van het verzorgingsgebied van het lokale politiebureau, moet in kaart worden gebracht wat de nijpende problemen zijn. Daarmee kan een plan van aanpak worden ontwikkeld, dat burgers aanspreekt. De Wijkveiligheidsscan van de politie Haaglanden, vormt daarvoor een belangrijk hulpmiddel.

Wijkveiligheidsscan legt vinger op de zere plek

Instrument voor veilige wijken

door Janine Janssen en Peter Versteegh

Begrippen als ‘convenant’ en ‘prestatieafspraken’ zijn inmiddels niet meer weg te denken uit het vakjargon van politie Nederland. Het nationale veiligheidsprogramma *Naar een veiliger samenleving* (2002) biedt een overzicht van maatregelen die verschillende betrokken instanties – waaronder de politie – dienen te nemen om criminaliteit en overlast terug te dringen en om het veiligheidsgevoel van de bevolking te vergroten. Inmiddels hebben alle korpsbeheerders conventanten afgesloten, waarin politieprestaties zijn opgenomen. Discussies in vakbladen en de media laten echter zien dat het niet zo eenvoudig is om eenduidig te bepalen op welke punten het werk van de politie beoordeeld kan worden. *Output* van de politie kan in sommige gevallen tamelijk simpel in kaart worden gebracht – door bijvoorbeeld het aantal aangiften of opgemaakte processen-verbaal te tellen. Echter, datgene wat door de politie voorkomt, is per definitie niet te meten. Het is ook moeilijk om

inzicht te verkrijgen in de bijdrage van de politie aan de *outcome* van de veiligheidszorg. Bij *outcome* gaat het immers om het effect van de gezamenlijke inspanningen van verschillende partners – bijvoorbeeld de gemeente, de politie en het openbaar ministerie – gericht op de criminaliteit en onveiligheid. Een belangrijke vraag in dit verband is in welke mate het optreden van de politie het veiligheidsgevoel van burgers beïnvloedt. Het mag duidelijk zijn dat het aantal opgemaakte processen-verbaal niet in een één-op-

één-relatie staat met de manier waarop burgers hun veiligheid ervaren. In deze bijdrage willen wij dieper ingaan op de vraag hoe en waarom de politie vooral haar pijlen zou moeten richten op de belangrijkste onveiligheidsproblemen op lokaal niveau.

Dicht bij huis

De relatie tussen burgers en de politie lijkt op het eerste gezicht misschien heel eenvoudig: de burger verwacht dat de politie ‘boeven vangt’. In hun onderzoek *Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen* uit 2001, signaleren de Enschedese hoogleraar Cees van der Vijver en anderen dat deze relatie toch gecompliceerder is. Uit bevolkingson-

De auteurs zijn respectievelijk werkzaam als senior-onderzoeker en als chef van de afdeling Analyse & Research van de Politie Haaglanden. Zij danken hun collega's Pauline van Panhuis, Patrick Blankaard en Bernard Korte voor hun opbouwende commentaar.

derzoeken blijkt dat de behoefte aan repressie bij burgers minder wordt als het gaat om situaties waarbij de politie met hen zelf in contact treedt. De burger die aangifte doet, wil niet alleen dat de dader in de kraag gevat wordt. Het slachtoffer wenst daarnaast ook aandacht van de politie. Het gevoel serieus te worden genomen, is van eminent belang. Verder hebben mensen behoefte aan de nabijheid van de politie zodra zich problemen voordoen. Men hoopt dan op een snelle en efficiënte oplossing van hun moeilijkheden, waarbij zo weinig mogelijk trammelant in hun eigen leefomgeving wordt veroorzaakt. Repressie als middel wordt overigens wel weer van stal gehaald, zodra het om de bestrijding van misdaad 'in het algemeen' gaat.

Het microniveau van de wijk of buurt speelt een aanzienlijke rol in de relatie tussen burgers en politie. Dat betekent dat de burger niet altijd warmloopt voor grote – en daardoor voor hem of haar vaak ook abstracte – getallen en veiligheidsplannen op macroniveau. Integendeel, naarmate de globalisering vordert en de media oorlog en rampspoed uit de hele wereld in onze huiskamers brengen, lijkt de behoefte van de mensen te groeien om in ieder geval enige grip op de eigen leefsituatie te hebben. Het ervaren van veiligheid in de eigen buurt maakt daar onmiskenbaar deel van uit. In dit verband zijn de meest recente uitkomsten van de Politie-monitor Bevolking (PMB) interessant. Volgens de PMB 2004 voelt 27 procent

van de inwoners van Nederland zich wel eens onveilig en heeft vier procent vaak een gevoel van onveiligheid. Er is sprake van een afname van onveiligheidsgevoelens: het is zelfs zo dat sinds de eerste meting van de PMB, het niveau van de onveiligheidsgevoelens nog nooit zo laag is geweest als in de meting van 2004. In de politieregio Haaglanden is het gevoel van onveiligheid van 44 procent in 2003 zelfs naar 32 procent in 2004 gedaald. In Haaglanden is verder sprake van een significante afname van ernstige overlast in de buurt. Sinds 2002 wordt in deze regio (fysieke) verloedering in afnemende mate als buurtprobleem beschouwd. Aan de hand van de uitkomsten van de PMB wordt niet direct duidelijk in hoeverre deze daling van ervaren problemen op buurtniveau samenhangt met de afname van algemene gevoelens van onveiligheid. Het is goed mogelijk dat er een relatie tussen beide fenomenen bestaat: wie zich in zijn eigen buurt (relatief) safe

voelt, oordeelt wellicht ook positiever over de veiligheid van de samenleving in zijn geheel. Let wel, het omgekeerde kan natuurlijk ook het geval zijn: wie de wereld in het algemeen als vijandig ervaart, kan zich misschien alleen nog op 'eigen' en dus bekend terrein veilig voelen.

Wijkveiligheidsscan

Ondanks de hierboven gemaakte kanttekening verdient het aanbeveling om opvattingen over het te voeren veiligheidsbeleid te vertalen naar het lokale wijk- of buurtniveau. Op microniveau – daar bedoelen wij hier het verzorgingsgebied van een politiebureau mee – moet helder in kaart worden gebracht welke problemen het meest nijpend zijn. Daarmee kan een plan van aanpak worden gemaakt, dat burgers in dat gebied ook aanspreekt. Een belangrijk hulpmiddel hierbij is de door de politie Haaglanden ontwikkelde Wijkveiligheidsscan. Als afgeleide van landelijke

criminaliteitsbeelden worden in Haaglanden sinds tien jaar ook regionale criminaliteitskaarten gemaakt, waarin een overzicht wordt geboden van onder meer de ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit in deze politieregio. Dit instrument is verder verfijnd en sinds een jaar worden nu per politiebureau ook Wijkveiligheidsscans (WVS) op wijk- en buurtniveau gemaakt. In de WVS is een schat aan informatie te vinden. Er wordt een wijkbeschrijving gegeven, waarin informatie met betrekking tot de samenstelling van de bevolking en het voorzieningenniveau op wijkniveau is terug te vinden. Deze informatie is doorgaans van gemeentelijke en andere openbare instellingen afkomstig. Verder wordt er aandacht besteed aan ontwikkelingen op het terrein van de geregistreerde criminaliteit, dat wil zeggen de ontwikkeling van het aantal aangiften. Daarbij wordt onder meer ingegaan op het soort delicten waarvan aangiften wordt gedaan en de

daarbij behorende pleegdagen en pleegtijden. Ook worden kenmerken van verdachten – zoals leeftijd, geslacht, etnische achtergrond, verblijfplaats en drugsgebruik – op een rij gezet. Naast gegevens uit informatiesystemen van de politie wordt er ook gebruik gemaakt van de expertise van dienders. Zo geven politiemensen aan de wijkbureaus op basis van hun eigen professionele kennis aan, welke criminaliteitsproblemen zij in hun werkgebied het meest urgent vinden. Maken veelplegers hen het leven zuur of hebben zij vooral te kampen met overlast van jongeren? Verder wordt aan wijkagenten gevraagd in hoeverre er in hun gebied problematische jeugdgroepen actief zijn. Tot slot is informatie over de beleving van veiligheid door burgers uit de Politie-monitor Bevolking opgenomen. Hier zijn zeker nog verbeteringen mogelijk. Niet voor niets wordt er momenteel nagedacht over mogelijkheden om –

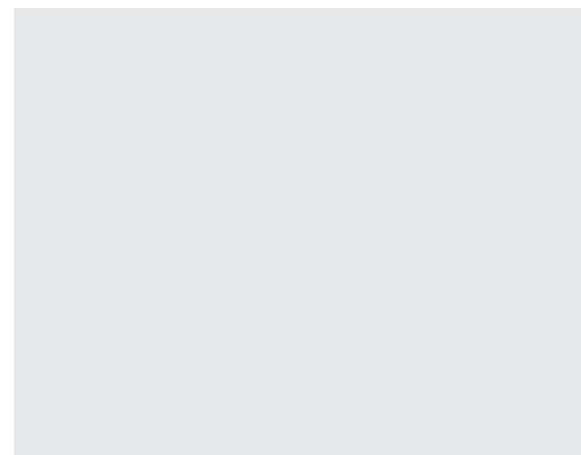
ook op wijk- en buurtniveau – concrete wensen en verwachtingen van burgers ten aanzien van de veiligheid in kaart te brengen.

Concrete aanpak

Zodra met behulp van de WVS helder gemaakt is waar de schoen wringt, kan een concrete aanpak worden geformuleerd. De WVS vormt daarmee de basis voor de aanpak van de meest urgente problemen op wijkniveau. Bij het maken van prestatieafspraken kan rekening gehouden worden met die problemen die als het meest nijpend worden ervaren. Door vooral die zaken aan te pakken, die een grote invloed hebben op de (beleving van) criminaliteit en veiligheid, kan ook daadwerkelijk aan verbetering van het leefklimaat worden bijgedragen. Het adagium 'meer blauw op straat' kan dan plaats maken voor 'beter blauw op straat'. De politie is er op de plaats en momenten dat haar aanwezigheid

noodzakelijk is voor de aanpak van de belangrijkste problemen. Ten einde vast te stellen of de gevolgde aanpak succesvol is geweest, verdient het aanbeveling om op voorhand een aantal concrete ijkpunten vast te leggen. Na afloop kan dan bekeken worden in hoeverre deze doelen zijn gereali-

ren gelet gaat worden. Zo kan het voorkomen dat bij de ene hot spot vooral rondhangende jongeren in de gaten worden gehouden en bij de andere juist op de aanwezigheid van verslaafden wordt gelet. Achterliggende gedachte is dat niet alle probleemplekken op dezelfde wijze benaderd

seerd. Feitelijk gaat dit verder dan de huidige invulling van het begrip prestatieindicator. Hier is niet alleen sprake van het simpelweg turven van *output*, maar wordt eveneens getracht meer kwalitatieve resultaten van het politiewerk over het voetlicht te brengen.

Aanpak van hot spots

Een goed voorbeeld van dat laatste is de Haagse aanpak van *hot spots*. Op basis van analyses van politiegegevens en signalen uit de bevolking heeft de gemeente Den Haag 27 hot spots aangewezen. Samen met alle betrokkenen worden de problemen integraal aangepakt, waarbij de gemeente de coördinerende rol vervuld. De politie draagt samen met de gemeente ook zorg voor de monitoring van de hot spots. Dat komt op het volgende neer: per plek is in overleg met de gemeente bepaald op welke specifieke indicato-

ren kunnen worden. Maatwerk is een vereiste. Daarbij wordt een panel van zo'n vijf buurtbewoners periodiek gevraagd over de resultaten van de aanpak. Dit voorbeeld laat zien dat niet alleen de politie als verantwoordelijke wordt gezien. Andere maatschappelijke actoren, zoals de gemeente en de buurtbewoners zelf, hebben eveneens een prominente rol. De politie stuurt deze samenwerking – waaraan onderlinge prestatieafspraken ten grondslag liggen – niet aan, de regie ligt in handen van de gemeente. In de samenwerking richt de politie zich op haar kerntaken opsporing en handhaving. Daarbij speelt de politie als frontlijnorganisatie een belangrijke rol bij het signaleren van problemen en het adviseren over de aanpak. Met name waar anderen (mede)verantwoordelijkheid dragen voor de aanpak is het van groot belang dat bekend is wat de problemen precies zijn, hoe deze het

best kunnen worden aangepakt en wat naar verloop van tijd de resultaten zijn.

Slot

Het is mooi dat de politie op lokaal niveau analyseproducten zoals de WVS kan ontwikkelen en dat op basis daarvan beleidsvorming kan plaatsvinden. Een voorwaarde voor het slagen van daaruit voortvloeiend veiligheidsbeleid is echter, dat er zorg wordt besteed aan de verwachtingen van burgers en maatschappelijke partners van de politie. Door burgers – zoals hiervoor beschreven – een stem in het kapittel te geven, bestaat natuurlijk het risico dat die verwachtingen toenemen. Hoge verwachtingen bij de burger ten aanzien van de mogelijkheden en de beperkingen van de politie en andere partners in het veiligheidsbeleid zijn niet problematisch. Waar het om gaat is het *realiteitsgehalte* van die verwachtingen. Door op lokaal niveau de belangrijkste problemen aan te pakken, zoals hiervoor is geschetst, kan het realiteitsgehalte van de verwachtingen en wensen ten aanzien van de inzet van politie en anderen worden bijgeschaafd. Zodra het voor burgers helder is wie waarop aangesproken kan worden, werkt dat naar verwachting eveneens ten gunste van het imago van gemeentelijke instellingen en de politie. Het is dan ook belangrijk dat burgers weten aan welke onderwerpen landsdienaren hun arbeidstijd besteden, zeker als het om problemen gaat die zich in de eigen wijk afspeelen.

Zie voor meer informatie over de Haagse aanpak van 'hot spots' de website van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl/smartsite.html?id=29014.

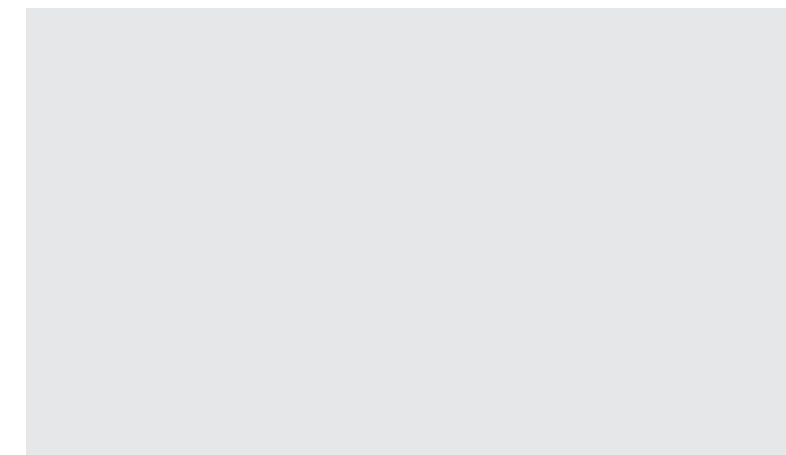

Aan de overzijde van het Kanaal zag onlangs een rapport het licht dat voor de Nederlandse aanpak van alcoholmisbruik en alcoholgerelateerde problemen als inspirerend voorbeeld kan dienen. Een stevige aanpak van alcoholmisbruik is belangrijk voor de volksgezondheid maar ook om alcoholgerelateerde criminaliteit – waaronder geweldscriminaliteit – in de kiem te smoren.

Eerst innemen, dan misdragen?

door Jaap de Waard

De preventieve kant van het jeugdbeleid krijgt in de zogeheten Beleidsagenda, behorende bij de Begroting 2005 van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, volop de ruimte. Ernstige problemen van jeugdigen (opvoeding, voortijdig schoolverlaten, en criminaliteit) baren veel zorgen. In de aanpak is voor gemeenten en provincies een centrale rol weggelegd. Net als bij de toenemende 'territoriale aanpak' van criminaliteit, is er sprake van toenemende ambities en verantwoordelijkheden van het lokale bestuur waar het preventief jeugdbeleid betreft. Het gaat daarbij vooral om het verminderen van ontwikkelingsachterstanden en risicogedrag bij jeugdigen. De aandacht die in de beleidsagenda uitgaat naar preventie is omvangrijk te noemen. Bijzondere aandacht gaat uit naar het bevorderen van alcoholmatiging, ook om het risico op *alcoholgerelateerde problemen* te verkleinen. Daaronder gewelds- en vermogenscriminaliteit. Het excessieve, of *binge*-drinken onder jongeren moet worden teruggedrongen. In het kader van preventieve acties op dit terrein beoogt VWS om het bedrijfsleven meer bewust te maken van hun invloed en verantwoordelijkheid. Ook moet het bedrijfsleven actie ondernemen. Daarbij wordt ingezet op zelfregu-

lering, maar overheidsregulering wordt niet uitgesloten.

De Engelse aanpak

Voor meer veiligheid in uitgaansgebieden kennen we in Nederland de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU). Horeca, gemeenten en andere betrokken partijen werken hier samen om criminaliteit in uitgaansgebieden te voorkomen. Onlangs verscheen in Engeland een rapport van de Engelse overheid, getiteld *Alcohol harm strategy for England*, dat voor de KVU belangrijke lessen kan bevatten. Het rapport geeft een overzicht van de overheidsstrategie om de schade en kosten van alcoholmisbruik onder controle te krijgen en een toename van het probleem te voorkomen. Dit geldt als een van de speerpunten binnen de Engelse gezond-

heidszorg. De maatschappelijke schade door alcoholmisbruik wordt op jaarbasis geschat op 20 miljard engelse ponden. Dit bedrag is een optelling van kosten wegens alcoholgerelateerde gezondheidsproblemen, crimineel en antisociaal gedrag en productiviteitsverlies op de werkplek. Daarnaast schade voor degenen die alcohol misbruiken en voor betrokken kennissen en familieleden, waarbij *huiselijk geweld* een belangrijke categorie vormt.

Maatschappelijk schade

Op jaarbasis kost gespecialiseerde behandeling van alcoholverslaving (geschat) 95 miljoen engelse ponden. Daarnaast wordt alcoholmisbruik in Engeland in verband gebracht met een toename in antisociaal gedrag en angst voor criminaliteit – volgens 61% van de bevolking neemt alcoholgerelateerde criminaliteit toe. Op jaarbasis leidt alcoholmisbruik volgens schattingen tot:

De auteur is werkzaam bij het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid in Den Haag, telefoon 070 – 349 06 27, e-mail jaap.waard@hetccv.nl.

Scheren we in vogelvlucht over tien jaar artikelen en andersoortige publicaties over het politiekeurmerk, dan valt op dat het keurmerk populair is en veel wordt ingezet. Effecten zijn vooral gevonden op wijk- of projectniveau: een verminderde kans op woninginbraak en een toegenomen veiligheidsgevoel van bewoners.

De effecten van het politiekeurmerk: wie schrijft die blijft?

door Petra Reijnhoudt

Het politiekeurmerk voor veilig wonen (PKVW) bestaat inmiddels bijna tien jaar in Nederland en heeft in die tijd landelijke bekendheid verworven; Nederland telt inmiddels vele honderdduizenden woningen die volgens de eisen van dit keurmerk zijn beveiligd en vele honderden wijken. Maar wat werd er nu eigenlijk geschreven over het keurmerk of over de effectiviteit ervan? Welke artikelen en welke onderzoeken zijn er gewijd aan het keurmerk? En wat kwam daar uit?

Onderzoek

In opdracht van het Beheerinstituut voor het politiekeurmerk werkte onderzoeks- en adviesbureau DSP-groep uit Amsterdam zich door een dikke stapel grote en kleine artikelen, onderzoeken en stageverslagen met als hoofd- of bij-onderwerp het politiekeurmerk voor nieuwbouw en bestaande bouw. In totaal werden er over de afgelopen tien jaar (tot en met 2003) ruim dertig grotere artikelen en onderzoeken geanalyseerd en een veelvoud daarvan aan kleine artikeltjes, meestal gepubliceerd in huis-aan-huis bladen. Artikelen in deze categorie zijn niet systematisch verzameld en geanalyseerd.

De auteur is werkzaam als sectormanager bij DSP-groep (voorheen Van Dijk, van Soomer en Partners) te Amsterdam.

Los van de kleine artikeltjes die veelal invoering van het keurmerk in één project in een wijk of dorp bespraken, is het opvallend dat de grotere onderzoeken en artikelen maar voor een beperkt deel zijn gewijd aan het PKVW op landelijk niveau. Regionale projecten in de bestaande bouw (op woningniveau) en/of de (regionale) voorwaarden voor het succesvol (verder) invoeren van het keurmerk(project) vormen de hoofdmoot van de grotere onderzoeken, die bovendien voor het merendeel door studenten werden uitgevoerd. Er is slechts één landelijke effectmeting gedaan naar de opbrengsten van het keurmerk door het NIPO; dit onderzoek dateert echter alweer uit 1998 en sloot de eerste experimentfase van het keurmerk af. Wanneer we inzoomen op de inhoudelijke kant van de artikelen komen de aloude 'slotjes en sluitkommen' (het hang- en sluitwerk van ramen en deuren) nog steeds als belangrijkste associatie naar voren; het binnen het politiekeurmerk minstens zo belangrijke onderwerp 'sociale veiligheid' wordt slechts mondjesmaat – en meestal alleen in relatie met verlichting en achterpaden – genoemd.

Effecten

Het meest genoemde effect van het keurmerk is de zeer sterk verminderde kans op inbraak in woningen en het toegenomen veiligheidsgevoel van bewoners van keurmerkwijken. De gevonden effecten zijn meestal gerelateerd aan een specifiek project of specifieke wijk; een landelijk beeld van de effecten van het keurmerk ontbreekt.

Organisatorisch valt op dat er behoefte is aan meer afstemming tussen de verschillende bij het keurmerk betrokken partijen; recentelijk is daarbij de roep om meer beleidsmatige stimulans en ondersteuning door gemeenten bij gekomen. Dat is op zich niet

vreemd in het kader van de overdracht van het keurmerk naar de gemeenten per 2005, uiterlijk 1 januari 2006. Er is geen literatuur gevonden over de resultaten en knelpunten van het werken met het keurmerk per politieregio; veel onderzoeken richten

zich vooral op de manier waarop de doelgroepen van het keurmerk benaderd kunnen worden en er zoveel mogelijk certificaten uitgedeeld kunnen worden.

Uit tien jaar artikelen en onderzoeken over het politiekeurmerk komt een beeld naar voren van een populair instrument dat veel gebruikt wordt (nieuwbouw en bestaande bouw) en waar op regionaal niveau regelmatig aandacht aan wordt besteed, maar waar op landelijk, overkoepelend niveau weinig belangstelling voor is geweest van onderzoekers en journalisten. Zeker gezien de moeizaam verlopende overdracht van het keurmerk naar gemeenten mag dit als een gemiste kans gezien worden. Wellicht had een goede evaluatie 'munitie' kunnen opleveren voor een vlotte doorstart.

'Politiekeurmerk Veilig Wonen®: de effecten verzameld. 10 jaar publicaties onder de loep'. Petra Reijnhoudt en Jeanine Bacchus. DSP-groep Amsterdam, in opdracht van Beheerinstituut Politiekeurmerk Veilig Wonen te Houten, 2004.

Met ingang van 2005 verhuist het keurmerk voor veilig wonen van de politie, naar de gemeenten. Niet onlogisch, want zij zijn immers verantwoordelijk voor zowel integrale veiligheid als ruimtelijke ordening. Een instrument als het politiekeurmerk past daar goed in. De overdracht van het keurmerk laat niet lang meer op zich wachten. Reden om onder politieregio's en G-30 gemeenten te inventariseren hoe de overdracht vlot.

Politiekeurmerk verhuist

door Petra Reijnhoudt en Nicole Smits

In 1992 namen enkele preventieambtenaren het initiatief om een haalbaarheidsonderzoek te laten doen naar de Nederlandse invoering van het in Engeland succesvolle preventiekeurmerk 'Secured by Design'. Het instrument maakte daarna een bijna onstuitbare opmars in de bouw- en veiligheidswereld. Het oorspronkelijke plan was om de Nederlandse versie van het Engelse keurmerk eerst op kleine schaal te testen in vijf proefprojecten en het daarna pas landelijk in te voeren. Dit plan werd al snel verlaten doordat zowel de overige politieregio's (vijfentwintig in totaal) als de landelijke en regionale politiek zich vol enthousiasme op het keurmerk stortten. Al experimenterend – onder aanvoering van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting en in opdracht van het ministerie van BZK – werd het van oorsprong voor nieuwbouwwoningen bedoelde instrument omgebouwd voor de bestaande bouw. Ook werden eisenpakketten ontwikkeld voor zowel nieuwbouw als bestaande bouw (neergelegd in twee handboeken) en werd een 'Regeling Politiekeurmerk' in het leven geroepen. Eind 1998 was de landelijke experimentperiode van het Politiekeurmerk achter de rug. Het keurmerk heeft zich inmiddels op *lokaal niveau* bewezen als een succesvol

instrument. Diverse onderzoeken wijzen uit dat in wijken met het keurmerk inbraakcijfers dalen en het veiligheidsgevoel toeneemt. Zeer recent is door DSP-groep een grootschaliger, representatief onderzoek – in de politieregio's Brabant-Zuidoost, Gelderland Zuid, Rotterdam-Rijnmond en Utrecht – uitgevoerd naar de effecten van het keurmerk op woninginbraak. Het onderzoek laat zien dat voor gecertificeerde woningen de kans om slacht-

offer te worden van een (poging tot) woninginbraak, lager ligt dan voor niet-gecertificeerde woningen.

Associatie

Hoewel het keurmerk in zijn huidige vorm bijna tien jaar bestaat, blijken er nog steeds mensen te zijn die niet precies weten wat het keurmerk inhoudt. De associatie met 'slotjes en sluitkommen' en woningbeveiliging is hardnekkig. Dat is op zich niet vreemd – dit aspect van het keurmerk mag zich in de warme belangstelling verheugen van de gemiddelde politie-bouwplanadviseur en preventie-inspecteur. Het keurmerk richt zich echter op méér dan de schil van de woning. Het kan

worden afgegeven voor woningen, complexen én wijken die voldoen aan een voorgeschreven pakket van eisen op het gebied van sociale veiligheid en inbraakpreventie. Onder 'sociale veiligheid' verstaan we niet alleen veiligheidsgevoelens, maar ook feitelijk plaatsvindende criminaliteit zoals woninginbraak, graffiti, vernieling, fietsendiefstal etcetera. Dat impliceert dat niet alleen eisen gesteld worden aan de woning maar ook aan de stedenbouwkundige opzet van de omgeving, het groen, de verlichting en dergelijke.

Overdracht

Nadat de experimentperiode van het keurmerk afgesloten was, werden in het zogenoemde Pulchri-akkoord uit 2000 – ondertekend door het ministerie van BZK, het openbaar ministerie, het Verbond van Verzekeraars, de Raad van Hoofdcommissarissen, Aedes, VNG en marktpartijen – de piktapaaltjes voor de periode tot en met 2004 geslagen. Doel was om naast de politie (die nog steeds trekker was van het keurmerk) ook gemeenten, corporaties, bedrijven en verzekeraars te betrekken bij de uitvoering van het keurmerk. Dit moest uitmonden in een overdracht van verantwoordelijkheid voor het keurmerk van politie naar gemeenten vanaf 1 januari 2005, doorlopend naar 2008. De keurmerkorganisatie wordt na 1 januari 2005 overgedragen van het Beheerinstituut Politiekeurmerk Veilig Wonen, aan het Centrum voor Criminaliteits-

preventie en Veiligheid. De overdracht naar de gemeenten betekent de afronding van een discussie die loopt sinds het beestje een naam kreeg. Bij de aanvang van het experiment werd gekozen voor *Politiekeurmerk*. De gedachte was dat het keurmerk daarmee een aura van degelijkheid en onafhankelijkheid kreeg. Zeker in de beginperiode van het keurmerk werd dit handig gevonden – het keurmerk moest aan de man worden gebracht. Het was wel de bedoeling om het woordje *politie* op een zeker moment te schrappen (hetzij letterlijk, hetzij figuurlijk). Feitelijk behoort het beoordelen van bouwplannen op inbraakpreventieve en sociale veiligheidsaspecten niet tot de *core business* van de politie. Die moet, populair gezegd, boeven vangen en zorgen dat er cijfers beschikbaar komen over dader- en slachtofferpatronen en de gebruikte modus operandi. Daarmee kan het keurmerk inhoudelijk weer up-to-date worden gehouden. Het keurmerkinstrument behoort meer tot het taakveld van de gemeente; die is immers niet alleen verantwoordelijk voor integrale veiligheid maar ook voor de ruimtelijke ordening. Een instrument als het keurmerk past hier goed in.

Inventarisatie

Het Beheerinstituut Politiekeurmerk Veilig Wonen heeft in het zogenaamde Koersplan – *Koers 2005-2008 Politiekeurmerk Veilig Wonen* – het pad geschetst waarlangs de vijfentwintig

politieregio's de overdracht van taken en verantwoordelijkheden aan gemeenten kunnen bereiken. Daarbij wordt verwezen naar het veiligheidsplan *Naar een veiliger samenleving*. Alle nieuwbouw en renovaties moeten vanaf 2004 voldoen aan het keurmerk, of een gelijkwaardige voorziening. DSP-groep is vanaf het ontstaan van het Politiekeurmerk betrokken bij dit instrument, zowel ten behoeve van de politie (meedenken over eisenpakketten en evaluaties uitvoeren) als namens de gemeente (als interim-veiligheidscoördinator). Omdat de overdracht binnen afzienbare tijd plaats moet vinden, was DSP-groep nieuwsgierig hoe ver de betrokken partijen zijn gevorderd. De afgelopen periode is daarom een kleine inventarisatie uitgevoerd naar de stand van zaken bij de overdracht van het keurmerk naar gemeenten. Zeventien van de vijfentwintig politieregio's zijn gebeld en twintig van de dertig G30-gemeenten.

Politieregio's

Een minderheid van de politieregio's (we telden er drie) laat per 1 januari min of meer alles uit hun handen vallen. Men bouwt de beschikbare fte's af tot een minimaal niveau (voor de laatste restjes advisering en doorverwijzing van vragen), of laat deze per januari geheel vervallen en staakt de actieve advisering aan keurmerkpart-

De auteurs zijn respectievelijk senior-adviseur en adviseur bij onderzoek-, advies en managementbureau DSP-groep uit Amsterdam (voorheen Van Dijk, Van Soomeren en Partners, www.dsp-groep.nl). Petra Reijnhoudt is vanaf aanvang van het keurmerk betrokken bij de ontwikkeling ervan; Nicole Smits is erkend PKVW-bouwplanadviseur.

ners en bewoners. Het overgrote deel van de regio's (veertien) gaat in enige vorm nog een tijd door met de werkzaamheden rond het keurmerk. Het merendeel daarvan (acht regio's) gaat in ieder geval nog een jaar door. De overige zes regio's hanteren een tijds-horizon van tussen de twee jaar en 'oneindig'. Naast de overdrachtsactiviteiten naar gemeenten – het houden van presentaties, besprekingen met gemeenten en corporaties en de concrete overdrachtswerkzaamheden die daarmee samenhangen – waar men op moment van de inventarisatie nog volop mee bezig was of net mee was begonnen, houdt men zich bezig met het afhandelen van de lopende projecten voor nieuwbouw- en/of bestaande bouw. In sommige gevallen gaat men ook nog een tijd door met de actieve werving van nieuwe projecten. Per politieregio legt men dus andere accenten op zowel inhoudelijk (projecten voor nieuwbouw en/of bestaande bouw) als organisatorisch niveau. Ook de periode waarin men nog doorgaat varieert. Per saldo is de overdracht van politie naar gemeenten voorlopig nog niet voltooid.

Gemeenten

Hetzelfde beeld zien we wanneer we aan twintig G30-gemeenten vragen wat hun houding is tegenover overname van het Politiekeurmerk. Er zijn maar weinig gemeenten (twee tot zes) die al actief gebruik maken van het keurmerk als veiligheidsinstrument, of actief bezig zijn om het in regelgeving op te nemen. Het overgrote deel van de ondervraagde gemeenten worstelt nog met de invoering. Daarbij varieert de stand van zaken tussen gemeenten die het keurmerk een zachte dood laten sterven (zes gemeenten, die volstaan met handhaving van woningeisen voor zover in het bouwbe-

sluit opgenomen) en gemeenten die nog midden in het (besluitvormings)-proces zitten – hoe, wanneer, waar en met welke middelen moet het keurmerk in de gemeentelijke organisatie worden opgenomen (acht gemeenten).

Continuïteit

Het bovenstaande stemt tot nadenken. De overdracht verloopt traag, werkzaamheden zijn versnipperd, het keurmerk sterft een zachte dood, of wordt als een hete aardappel over gemeentelijke afdelingen geschoven. Het proces rond de overdracht van politieregio's naar gemeenten kan gestroomlijnder. De overdracht verdient meer landelijke (politieke) aandacht maar ook aandacht in landelijke en regionale media over de achtergrond van de overdracht. Dat de overdracht moeizaam verloopt is echter geen reden het bijltje erbij neer te gooien. Het keurmerk heeft zich op lokaal niveau bewezen als een effectief instrument tegen woninginbraak en onveiligheidsgevoelens. In een representatief onderzoek is nu de effectiviteit van het keurmerk voor het verminderen van het woninginbraakrisico bevestigd. De politie heeft volop geïnvesteerd in de promotie en advisering rondom het keurmerk, zowel voor de bestaande bouw als voor de nieuwbouw. Ook woningcorporaties, bouwers en beleggers zijn het keurmerk steeds actiever gaan gebruiken. Rond

het keurmerk bestaat inmiddels een uitgebreide organisatie voor de promotie, registratie, kennisbevordering en kwaliteitshandhaving. Het is nu aan de gemeenten om het estafette-stokje over te nemen en het keurmerk een vaste plek binnen de gemeentelijke organisatie te verlenen. Dat betekent nadenken over de rol die het keurmerk kan vervullen binnen het gemeentelijke integraal veiligheidsbeleid (sociale veiligheid staat immers nog steeds hoog op alle wensenlijstjes) en over welke werkzaamheden bij welke diensten ondergebracht kunnen worden. Het betekent ook afspraken maken met partijen – waaronder dus nog steeds de politie – over werving en (her)keuring van projecten en het geven van informatie aan betrokken partijen, zowel particulier als zakelijk. Veel werk, maar het keurmerk levert op termijn ook veel op.

Zie ook: 'Koers 2005-2008 Politiekeurmerk Veilig Wonen®'. Beheerinstituut Politiekeurmerk Veilig Wonen, Houten, 2004. 'Politiekeurmerk Veilig Wonen®: de effecten verzameld. 10 jaar publicaties onder de loep'. Petra Reijnhoudt en Jeanine Bacchus. DSP-groep Amsterdam, in opdracht van Beheerinstituut Politiekeurmerk Veilig Wonen te Houten, 2004. Oberon Nauta. 'De effectiviteit van het Politiekeurmerk Veilig Wonen®'. Amsterdam, DSP-groep, 2004.

Bedrijfsleven

De wegtransportsector krijgt onevenredig veel criminaliteit te verstouwen. Met name diefstal van ladingen én van vrachtwagens die ze vervoeren, is een groeiend probleem. In plaats van met de handen in het haar te zitten, hebben overheid, brancheorganisaties en anderen de handen ineen geslagen. Resultaat is het convenant Aanpak Criminaliteit Wegtransportsector, dat concrete aankopingspunten biedt om deze vorm van criminaliteit terug te dringen. Zoals veilige parkeerplaatsen, opleidingen voor criminaliteitsbeheersing en het stimuleren van het Keurmerk Transport en Logistiek.

Convenant rijdt transport-criminaliteit in de wielen

door Siska Berghuis

Dat het bedrijfsleven veelvuldig slachtoffer wordt van criminaliteit is niemand ontgaan, ook de overheid niet. Verschillende ministeries zijn dan ook met betrokken private partijen om de tafel gaan zitten. Eendrachtig hebben zij tien projecten geformuleerd, die de criminaliteit waar het bedrijfsleven slachtoffer van wordt, met 20% moeten verminderen. Deze projecten zijn vastgelegd in het Actieplan Veilig Ondernemen, dat op 20 januari 2004 is ondertekend door de ministeries van Justitie, Economische Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en MKB-Nederland, VNO-NCW en het Verbond van Verzekeraars. Een van de projecten in het Actieplan Veilig Ondernemen heeft betrekking op de transportsector. Deze sector wordt onevenredig vaak slachtoffer van criminaliteit, weten we uit de Monitor Bedrijven en Instellingen 2002. Reden voor de ondertekenaars van het Actieplan Veilig Ondernemen om voor het project Aanpak Transportsector een hogere doelstelling te formuleren: een reductie van 25% van de criminaliteit waar de transportsec-

tor slachtoffer van wordt. Omdat transport van levensbelang is voor de Nederlandse handelseconomie, heeft het ministerie van Economische Zaken de voortrekkersrol van het project op de schouders genomen.

Convenant

Onder leiding van het ministerie van Economische Zaken is een speciale projectgroep aan de slag gegaan. Daarin vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie, Economische Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Verkeer en

Waterstaat, branche- en belangenorganisaties Transport en Logistiek Nederland (TLN) en EVO, het Verbond van Verzekeraars (VvV), Koninkrijk Nederlands Vervoer (KNV), het Nederlands Politie Instituut (NPI), de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit (AVc) en Nederland Distributieland (NDL). De projectgroep stond een convenant voor ogen, met concrete acties om de reductie van criminaliteit te bewerkstelligen.

Ladingdiefstal

Ladingdiefstal is een groeiend probleem, weten de branche- en belangenorganisaties. Dit wordt onderkend door zowel de Stichting Aanpak

De auteur is werkzaam bij de afdeling Preventie- en Slachtofferbeleid van het ministerie van Justitie.

Voertuigcriminaliteit als het Verbond van Verzekeraars. Ook is duidelijk dat deze vorm van criminaliteit het meest voorkomt bij *transport over de weg*. De ladingdiefstal gaat dan vaak gepaard met diefstal van een vrachtwagen, waarbij de wagen dikwijls wordt teruggevonden maar de lading meestal niet. De projectleden hebben daarom de nadruk van het project gelegd op de diefstal van lading en/of vrachtwagens in het wegtransport. In het convenant – met de naam Aanpak Criminaliteit Wegtransportsector – is de doelstelling van het Actieplan Veilig Ondernemen voor de transportsector, overgenomen. De ondertekenaars streven dan ook naar een reductie van 25% van de criminaliteit waar de transportsector slachtoffer van wordt. Hiervoor zijn de volgende acties geformuleerd:

- 1 analyse van de wegtransportsector
- 2 meer veilige parkeerplaatsen
- 3 opleiding, criminaliteitspreventie en voorlichting
- 4 een platform voor locatiegebonden dienstverlening op basis van Cell Broadcast
- 5 procedure voor werving en selectie van personeel
- 6 promoten en bevorderen van *tracking en tracing*
- 7 criminaliteitsreductie vanuit de ketenbenadering
- 8 checklist aangifte
- 9 Keurmerk Transport en Logistiek

1 Analyse

Om de criminaliteit in de wegtransportsector in kaart te brengen, voeren de ministeries van Economische Zaken en Verkeer en Waterstaat begin 2005 een analyse uit. Daarmee wordt duidelijk waar de meeste criminaliteit in de wegtransportsector plaatsvindt én hoe deze het best kan worden tegengegaan. Op basis van de analyse

brengt de begeleidingsgroep een prioritering aan in de acties uit het convenant.

2 Parkeerplaatsen

Het veiliger maken van parkeerplaatsen vergt een mix van verschillende maatregelen. Behalve dat voorzieningen aan voertuigen en parkeerplaatsen moeten worden getroffen, is ook goed toezicht nodig en een adequaat vervolg geven aan alarmmeldingen. Om inzichtelijk te krijgen wat de optimale combinatie van maatregelen is, worden begin 2005 een aantal representatieve parkeerplaatsen geanalyseerd. Op basis van deze analyse komt het ministerie van Verkeer en Waterstaat tot een aanbeveling voor het bevorderen van de veiligheid van parkeerplaatsen.

3 Opleiding

Om de kennis van criminaliteitspreventie te vergroten, gaan de brancheorganisaties een nieuwe opleiding (smodule) ontwikkelen. TLN en KNV ontwikkelen, in samenwerking met de Vakopleiding Transport en Logistiek, een opleiding criminaliteitsbeheersing voor het lager en middenkader. EVO ontwikkelt daarnaast een opleidingsmodule criminaliteitspreventie voor het midden- en hoger kader. De opleiding criminaliteitsbeheersing van TLN en KNV is naar verwachting nog dit jaar gereed. De opleidingsmodule van EVO wordt vanaf medio 2005 aangeboden op de EVO-Hogeschool.

4 Platform

Met Cell Broadcast is het mogelijk iedereen in een geografisch gebied, eenzelfde bericht te sturen. Op die manier kunnen chauffeurs, per mobiele telefoon, worden geïnformeerd over lokale criminaliteit. Voordat deze techniek

kan worden toegepast, moeten de vrachtwagens wel een aantal technische aanpassingen ondergaan. Ook moet bepaald worden wie precies een melding ontvangen. Verwacht wordt dat Cell Broadcast medio 2005 operationeel is. Met de *simulatie* – halverwege 2005 – van een diefstal van lading en/of vrachtwagen, wordt onderzoek of Cell Broadcast helpt om gestolen lading en/of vrachtwagens sneller op te sporen. Afhankelijk van de resultaten van deze proef, worden vanaf eind 2005 vervolgacties geformuleerd.

5 Personeel

Interne criminaliteit vormt voor veel sectoren een groot probleem. Ook de transportsector ziet zich geconfronteerd met criminaliteit van het eigen personeel. Om zich hiertegen te wapenen, ondernemen de brancheorganisaties TLN, KNV en EVO de volgende acties. Zij ontwikkelen nog dit jaar een *modelprocedure* voor de werving en selectie van personeel. Hierin wordt het vragen naar een Verklaring Omtrent het Gedrag en het vragen naar originele getuigschriften, diploma's etcetera als standaard opgenomen. Transportondernemers die deze modelprocedure hanteren, lopen

minder risico om onbetrouwbaar personeel in dienst te nemen. Daarnaast gaan de brancheorganisaties een zwarte lijst aanleggen. Op deze lijst wordt ex-personeel vermeld dat betrokken is geweest bij criminele activiteiten. De zwarte lijst wordt in 2006 voorgelegd aan het College Bescherming Persoonsgegevens.

6 Tracking en tracing

Met de techniek van tracking en tracing kun je op ieder moment de geografische positie van een object bepalen. Wanneer alle vrachtwagens en hun lading zijn uitgerust met dit systeem, kunnen gestolen vrachtwagens en/of lading veel sneller opgespoord worden. Het systeem is echter erg kostbaar en wordt dan ook (nog) niet op grote schaal gebruikt. Om het gebruik van tracking en tracing te stimuleren, gaan de brancheorganisaties KNV, TLN, EVO, het Verbond van Verzekeraars en NDL het gebruik ervan promoten. Deze promotie gaat uiterlijk 1 januari 2005 van start.

7 Ketenbenadering

Criminaliteit zoekt altijd de zwakste schakel in de keten. Het is daarom belangrijk dat criminaliteit uit de gehele

transportketen geweerd wordt. Om dit te bereiken moet eerst inzichtelijk zijn waar de zwakste schakels zich bevinden. Deze analyse wordt, onder leiding van NDL, begin 2005 uitgevoerd. Vervolgens schrijft NDL een aanbeveling om een reductie van criminaliteit in de gehele transportketen te bereiken. Deze aanbeveling wordt door TLN, KNV en EVO waar mogelijk in de opleidingen verwerkt. Op deze manier wordt de verworven kennis preventief ingezet.

8 Checklist aangifte

In de transportsector wordt niet altijd aangifte gedaan. Bovendien zijn de aangiftes niet altijd volledig. Vaak ontbreekt essentiële informatie, wat het opsporen van de dader moeilijk maakt. Om het doen van aangifte te stimuleren en de kwaliteit van de aangiftes te verbeteren, ontwikkelt het NPI in 2005 een checklist voor aangiftes door de transportsector. Deze checklist wordt door de brancheorganisaties beschikbaar gesteld en gepromoot bij de achterban.

9 Keurmerk

Keurmerken kunnen bijdragen aan een hogere kwaliteit van het bedrijfsproces. Wanneer het keurmerk ook

een passage over *criminaliteitspreventie* bevat, dan kan het keurmerk bijdragen aan het verminderen van de criminaliteit. TLN voegt daarom naar verwachting medio 2005 een dergelijke passage toe aan het Keurmerk Transport en Logistiek. Om de criminaliteit in de gehele transportsector terug te dringen, is het noodzakelijk dat het gros van de transportondernemingen over een dergelijk keurmerk beschikt. Momenteel is nog slechts een klein aantal transportondernemingen in het bezit van het Keurmerk Transport en Logistiek. Het ministerie van Justitie ontwikkelt daarom een stimuleringsregeling. Via deze stimuleringsregeling streeft Justitie naar tien nieuwe keurmerkhouders in 2005 en twintig nieuwe keurmerkhouders per jaar in de jaren 2006 tot en met 2008. In 2005 is hiervoor een bedrag van 100.000 euro beschikbaar en voor de jaren 2006 tot en met 2008 heeft Justitie hiervoor jaarlijks 200.000 euro gereserveerd.

Ondertekening

Het convenant 'Aanpak Criminaliteit Wegtransportsector' is op 7 oktober jongstleden door de betrokken publieke en private partijen ondertekend. Deze datum is gekozen, omdat het bedrijfsleven en kennisinstututen van 5 tot en met 9 oktober de Nationale Logistiek Week organiseerden. Doel van deze week was de logistiek onder de aandacht te brengen van een breed publiek. De organisatoren wilden laten zien dat logistiek een dynamisch, veelzijdig vakgebied is en dat het een belangrijke bijdrage levert aan de Nederlandse samenleving. De ondertekening van het convenant paste goed binnen dit thema.

Buitenlandse bladen

Spiritualiteit en misdaad

Een verband tussen religie en criminaliteit is geen onontgonnen terrein. In tal van onderzoeken is de vraag aan de orde gesteld of mensen die gelovig zijn meer of juist minder geneigd zijn tot crimineel gedrag. Over de relatie tussen criminaliteit en het verwante begrip *spiritualiteit* is daarentegen weinig bekend. Beide begrippen liggen dicht bij elkaar – zeker voor leken – maar zijn niet uitwisselbaar. Een onderscheid maken is met name van belang waar het gaat om bepaalde etnische groepen. Spiritualiteit wordt bijvoorbeeld in verband gebracht met mensen van Afrikaanse komaf; hun beleving van het leven staat in het teken van spiritualiteit. Om vast te kunnen stellen in hoeverre bij mensen sprake is van spiritualiteit, is een meetinstrument ontwikkeld – de Spiritual Well-Being Scale (SWBS). Twee elementen zijn volgens dit instrument belangrijk voor de mate van spiritualiteit: verbondenheid met een hogere macht en het leven als zinvol ervaren. In een artikel in het *International journal of offender therapy and comparative criminology* (nr. 4, 2004) wordt verslag gedaan van een onderzoek onder (661) gedetineerde zwarte en blanke mannen in een Amerikaanse gevangenis, bij wie SWBS gebruikt is. De achtergrond van het onderzoek is het hoge percentage zwarte mannen bij wie sprake is van een vorm van detentie – 9% zit vast of verkeert onder reclasseringstoezicht tegenover 2% van de blanke mannelijke bevolking van de Verenigde Staten. Daarnaast wordt een hoge mate van spiritualiteit in verband gebracht met (delen van) de zwarte bevolking van de Verenigde Staten. Dat wordt ook zichtbaar in de toenemende aandacht van de hulpverlening (bijvoorbeeld Alcoholics Anonymous) voor spiritualiteit. In het onderzoek wordt ervan uitgegaan dat spiritualiteit onder de gedetineerde zwarte mannen meer voorkomt dan onder de gedetineerden blanken. Er blijkt inderdaad een verschil te bestaan tussen beide groepen gedetineerden in de mate waarin spiritualiteit voorkomt. Echter, niet het verschil dat als uitkomst verwacht werd: blanke gedetineerden beleefden als groep naar eigen zeggen méér verbondenheid met een hogere macht en vonden hun leven zinvoller dan de groep zwarte gedetineerden. Dit is opmerkelijk in het licht van eerdere bevindingen dat zwarten een hogere mate van spiritualiteit en religiositeit kennen dan andere bevolkingsgroepen. Een

verklaring kan zijn dat spiritualiteit minder voorkomt bij gedetineerde zwarten als groep, in vergelijking met niet-gedetineerde zwarten. Uit onderzoek is gebleken dat spiritualiteit een positieve bijdrage kan leveren aan de manier waarop mensen met problemen omgaan en tegenslag kunnen overwinnen (dat heet *coping*, een begrip dat afkomstig is van de klinische psychologie). Voor de zwarte bevolkingsgroep in het algemeen geldt, blijktens onderzoek, dat bij de invulling van hun copinggedrag, spiritualiteit een belangrijke rol speelt. Gedetineerde zwarten hebben misschien als achilleshiel een gebrek aan spirituele beleving. Dat betekent dat zij voor hun copinggedrag minder goed toegerust zijn – zij kunnen met tegenslag slecht omgaan en belanden sneller op het verkeerde pad.

Overvallen op benzinstations

De omvang en aard van criminaliteit tegen het bedrijfsleven, en de schade die de criminaliteit aan het bedrijfsleven kost, krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Om inzicht te krijgen in deze vorm van criminaliteit wordt meestal gebruik gemaakt van gegevens die afkomstig zijn uit zelfrapportageonderzoek, omdat gegevens uit de geregistreerde criminaliteit weinig relevante informatie verschaffen. Het nadeel van de survey-onderzoeken die zijn uitgevoerd naar criminaliteit tegen het bedrijfsleven is dat deze zich vaak richten op brede bedrijfstakken (bijvoorbeeld de detailhandel). De verschillende bedrijfstypen binnen een bedrijfstak – zeker binnen de detailhandel – kunnen qua aard onderling ook enorm verschillen. Het slachtofferschap van bedrijfstypen kan qua omvang ook sterk uiteenlopen. Cijfers die betrekking hebben op het slachtofferschap van een gehele bedrijfstak kunnen dan ook een verkeerde indruk geven. Maar wie iets aan de weet wil komen over criminaliteit tegen een specifiek bedrijfstype, vindt daar nauwelijks informatie over. Af en toe kom je uitzonderingen op de regel tegen, zoals een Brits onderzoek uit 2002 over criminaliteit tegen de petroleumindustrie en benzinstations. Het onderzoek moest uitmondend in een landelijke database met gegevens over omvang en achtergronden van criminaliteit tegen benzinstations. Uit het onderzoek blijkt dat het bij criminaliteit tegen benzinstations meestal om het minder spectaculaire tanken zonder betalen gaat. 83% van de incidenten heeft betrek-

king op deze vorm van criminaliteit. Inbraak en overvalcriminaliteit zorgen voor de grootste financiële schade, maar hebben een gering aandeel (beide 1%). In een artikel in het tijdschrift *Crime prevention and community safety: an international journal* (nr. 1, 2004) wordt op dit onderzoek voortgeborduurd. Met de bedoeling dit onderzoek aan te vullen en meer kwalitatieve gegevens te verkrijgen. Hoe zit het bijvoorbeeld met emotionele schade en herhaald slachtofferschap bij deze vorm van criminaliteit? Aan de hand van cijfers uit officiële statistieken wordt onderzocht in hoeverre benzinstations in Australië meer risico lopen om overvallen te worden dan andere typen bedrijven in de detailhandel. En met self-reportgegevens – van de Small Business Crime Survey uit 1998 en 1999 – wordt ingegaan op de omvang van het slachtofferschap, de financiële en emotionele schade die geleden wordt en de mate waarin benzinstations vaker slachtoffer worden van criminaliteit (herhaald slachtofferschap). Het blijkt dat in de periode 1993-2001 overvallen in het algemeen meer dan verdubbelden (een stijging van 108%). Maar de stijging was voor benzinstations in dezelfde periode veel groter: 273%. Benzinstations zijn in deze periode kwetsbaarder geworden als doelwit voor overvallen. De toegenomen kwetsbaarheid kan bedrieglijk zijn, want samenhangen met een groei van het aantal vestigingen van benzinstations. Maar ook omgerekend naar het aantal benzinstations is sprake van een groeiend aantal overvallen op benzinstations en dus toegenomen risico op overvallen. In vergelijking met andere vormen van criminaliteit hebben benzinstations niet vaak te maken met overvallen; zij hebben vaker te lijden van andere, minder ernstige soorten criminaliteit. Zij worden het meest geconfronteerd met inbraak, winkeldiefstal en vandalisme. Het percentage voor slachtofferschap van deze delicten bedraagt achtereenvolgens 28, 21 en 20%. 15% is tegen creditcard- en/of chequefraude opgelopen en 10% is bestolen door de eigen werknemers. Slechts een klein aantal (8%) van de benzinstations is een of meer keer overvallen. Voor het merendeel van deze slachtoffers (63%) blijft het bij één overval, maar 26% wordt twee keer overvallen en 11% drie keer of meer. Hoewel de meeste benzinstations nooit met een overval worden geconfronteerd, is een klein aantal vestigingen vaker het doelwit van overvallers. Het percentage voor slachtofferschap van mishandeling/bedreiging bedraagt 7%. Winkeldiefstal en creditcard- en/of chequefraude zijn delicten waarbij het meest sprake is van herhaald slachtofferschap – gemiddeld hebben slachtoffers 32 keer te maken met

winkeldiefstal en 16 keer met creditcard- en/of chequefraude. Bij mishandeling/bedreiging is ook relatief vaak sprake van herhaald slachtofferschap: benzinstations die daar slachtoffer van worden, krijgen er gemiddeld 7 keer mee te maken. Over de omvang van slachtofferschap van tanken zonder te betalen zijn geen gegevens beschikbaar, omdat de Small Business Crime Survey zich richt op delicten waar alle bedrijfstypen mee te maken kunnen krijgen. Directe financiële schade die voortvloeit uit criminaliteit is het hoogst bij inbraak; van de *totale schade* die benzinstations lijden als gevolg van criminaliteit, hebben kosten wegens inbraak een aandeel van 36%. Ook overvallen zorgen voor grote financiële schade: 11% van de totale kosten als gevolg van criminaliteit. Overvallen en inbraken hebben beide een grote emotionele impact op medewerkers, maar overvallen laten vaker (diepe) sporen na bij slachtoffers. Waar 22% van de slachtoffers van inbraak na het ge-

beurde angst heeft voor criminaliteit geldt dit voor ruim de helft van de slachtoffers van overvallen. Ruim een kwart van de slachtoffers van overvallen heeft na het voorval slaapproblemen in vergelijking met 12% van de slachtoffers van inbraak. Overvallen zorgen ook vaker voor relatieproblemen: 18% van de slachtoffers van overvallen hebben na het gebeurde problemen in hun relatie in vergelijking met 10% van de slachtoffers van inbraak. Ook voor de werkvloer zijn de gevolgen van overvallen groter. Ruim een kwart van de slachtoffers van overvallen is regelmatig afwezig tegenover 2% van de slachtoffers van inbraak. Vanwege de grote schade door criminaliteit en het feit dat een (gering) deel van de benzinstations kennelijk kwetsbaar is voor criminaliteit, moet onderzocht worden of benzinstations in bepaalde situaties kwetsbaarder zijn voor criminaliteit dan andere. Daarmee kan een begin worden gemaakt met gerichte preventie.

Recente publicaties

- B&A beleidsonderzoek en –advies, Intomart GfK. *Politie-monitor Bevolking 2004. Landelijke Rapportage*. Hilversum, Intomart, 2004.
- B. Bieleman, A. Kruijze en J. Snippe. *Monitor verslaafden en daklozen Enschede 2004. Metingen 2001, 2002 en 2003*. Groningen/Rotterdam. IntraVal, 2004.
- S. Biesma e.a. *Meervoudige problematiek signaleerd. Aard, omvang en aanpak jongeren met meervoudige problematiek in de regio Midden-IJssel*. Groningen, IntraVal, 2004.
- M. Blom en G.L.A.M. Huijbregts. *Monitor Jeugd Terecht*. Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2004.
- P. Boekhoorn en T. Speller. *Interventies bij schoolverzuim. Inventarisatie van justitiële maatregelen bij spijbelgedrag*. Nijmegen, BBSO, 2004.
- L. Boendermaker, K. Eijgenraam en E. Geurts. *Crisisplaatsingen in de opvanginrichtingen*. Utrecht, NIZW Jeugd, 2004.
- J.J. van den Braak e.a. *Forensische diagnostiek in de jeugdzorg*. Woerden, Adviesbureau van Montfoort, 2004.
- M.R. Bruning, T. Liefwaard en L.M.Z. Volf. *Rechten in justitiële jeugdinrichtingen. Evaluatie Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen*. Amsterdam, Amsterdam Centrum voor Kinderstudies, Vrije Universiteit, 2004.
- D. Dokkel. *Herhalen of vernieuwen. Het correlatieonderzoek MBI*. Leidschendam, Sixtat, 2004.
- L. Gunther Moor en R. Johannink (red.). *Aanpak door de politie van maatschappelijk geweld*. Dordrecht, Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 2004.
- M. Jacobs. *Bekennen en ontkennen van verdachten. Een onderzoek naar de proceshouding van verdachten naar aanleiding van het wetsvoorstel strekkende tot een vereenvoudigde bewijsmotivering bij bekende verdachten*. Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2004.
- A. Jonker. *Niet opsluiten, maar opvoeden*. Utrecht, Uitgeverij Agiel, 2004.
- A.M. van der Laan. *Weerspanningheid en Delinquentie. Een toetsing van Shermans 'defiance'-theorie als een algemene verklaring voor de averechtse werking van sanctioneren*. Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2004.
- E. Leuw, R.V. Bijl en A. Daalder. *Pedoseksuele delinquentie. Een onderzoek naar prevalentie, toedracht en strafrechtelijke interventies*. Den Haag, Boom Juridische uitgever, 2004.
- K. Lünemann en C. Rajer. *De RSJ en zijn taken: rechtspraak, advies en toezicht. Evaluatie Tijdelijke Instellingswet Raad voor Strafrechts-toepassing en Jeugdbescherming*. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut, 2004.
- A. Mein en A. Hartmann. *Evaluatierapport wijzigingen artikel 141 Wetboek van Strafrecht en artikel 540 e.v. Wetboek van Strafvordering*. Den Haag, B&A beleidsonderzoek en –advies, 2004.
- J. Terpstra en R. Kouwenhoven. *Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg*. IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken Universiteit Twente, Zeist, Uitgeverij Kerckbosch, 2004.
- J.W. Veerman, J.M.A.M. Janssens en J.W. Delicat. *Opvoeden in onmacht, of...? Een meta-analyse van 17 methodieken voor intensieve pedagogische thuishulp bij normovertredend gedrag*. Nijmegen, Praktikon, ACSW Katholieke Universiteit Nijmegen, 2004.

Colofon

SEC is een uitgave van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid weergeeft.

Redactieraad

R. van Bennekom (VNG), G. Bésanger (Jeugd-reclassering), V. Jammers (ministerie van Justitie, DSP, voorzitter), C. Vermeulen (gemeente Venray), A.H. Westerman (Verbond van Verzekeraars), E. Wiersma (Halt Nederland).

Kernredactie

B. de Bruin (politieregio Hollands Midden), A. Daalder (WODC), G.J. Terlouw (ministerie van Justitie, DJJ).

Eindredactie

A. Hakkert (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid).

Redactieadres

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Redactie SEC (kamer 1623), Postbus 93012, 2509 AA Den Haag. Telefoon 070 – 349 06 57. Fax 070 – 349 06 96 E-mail alfred.hakkert@hetccv.nl.

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (bij voorkeur schriftelijk) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan Communicatie

Druk

GVO grafisch bedrijf bv

Sluitingsdatum kopij

Kopij voor SEC 19-1 (februari 2005) dient uiterlijk 14 januari 2005 in het bezit van de redactie te zijn. Kopij graag op diskette in Word. Ongevraagde kopij kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werkten mee:

Siska Berghuis, Menke Bol, Nico De Pauw, Marjolein Goderie, Janine Janssen, Petra Reijnhoudt, Marina Schuit, Nicole Smits, Frans Spierings, Majone Stekete, Peter Versteegh, Jaap de Waard, Toby Witte

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

Lezersservice

WODC: voor sociaal-wetenschappelijke publicaties en statistische informatie op Justitiegebied kunnen Justitiemedewerkers terecht bij de informatiedesk van het WODC, e-mail wodc-informatiedesk@minjus.nl. Voor overige lezers blijft de dienstverlening beperkt tot de website www.wodc.nl.

Fatsoen moet je doen

Enkele weken geleden was Nederland in rep en roer: een Amsterdamse officier van justitie had zijn computer – met vertrouwelijke stukken erop – bij het grofvuil gezet, omdat deze stuk was. Althans dat dacht hij. Een onvergeeflijke blunder. Even later kwam het bericht in de krant dat een ziekenhuis in Eindhoven dossiers van patiënten in een afvalcontainer had gegooid. Weer een onvergeeflijke blunder. De eerste zaak trok aanzienlijk meer publiciteit dan de tweede. De vraag is dunkt me gerechtvaardigd welke zaak erger is om je druk over te maken. De overeenkomst in beide gevallen is dat de ‘vindsters’ van de computer en de dossiers allebei naar de media liepen met het gevondene om de buit te gelde te maken. Vroeger werden dit soort zaken teruggebracht bij degene die – zoals in deze gevallen – het buiten had gezet, of werd de politie gewaarschuwd. Een daad van medeburgerschap zou je kunnen zeggen. Dat is overigens niet het enige onfatsoenlijke dat opvalt aan beide zaken. Ook degene die in de eerste zaak de buit kreeg aangeboden en ervoor betaalde gaat als het op fatsoen aankomt, niet vrijuit. Waarom de computer niet direct (terug) gebracht naar het openbaar ministerie of de betreffende officier van justitie? Kon de betrokken officier niet als slachtoffer worden gezien? Of wilde de journalist zijn gram halen? Het is allemaal tot daar aan toe. Wat meer steekt is de veronachtzaming door de leden van de Tweede Kamer van de reeks onfatsoenlijkheden in de zaak van de buiten gezette computer. Niemand vond het kennelijk vreemd dat de taxichauffeur in plaats van naar de politie te gaan, met de computer naar AT5 liep om geld te beuren. De hoofdredacteur van deze zender deed tenminste nog iets in de richting dat met fatsoen te maken heeft. Het werd hem door zijn mederedactieleden niet in dank afgenomen. Niemand vond het vreemd dat Peter R. de Vries – na maanden het juiste moment kiezend – een overigens zeer bekwaam officier van justitie haast obsceen tot de grond toe afbrandde. Brood en spelen, waar het volk van smult, maar dat niets van waarde bijdraagt. Integendeel, op deze wijze maken de vertegenwoordigers van het volk (!) van normen en waarden holle woorden.

Opvoeden is in essentie het goede voorbeeld geven. Kamerleden horen bij de goede voorbeeldgevers, zo ook de

media die zichzelf respecteren. Voor dat zelfrespect geef ik steeds minder, nu ook programma’s die beogen iets bij te dragen aan de opsporing van ernstige misdrijven afglijden tot louter publiek vermaak ten koste van anderen. In dit licht roep ik ook nog maar even de zaak Mabel Wisse Smit in herinnering. Ook hier: serieuze zaken die tot volksvermaak worden gedegradeerd. Een bekend Nederlands gezegde luidt: ‘Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet’. Naleving hiervan zal zeker bijdragen aan een beter welzijn, zowel op macro- als op microniveau. En o ja, is het artikel uit het wetboek van strafrecht inzake computervredebreuk niet van toepassing op de taxichauffeur als dader en op de journalist als medeplichtige? Zo niet, dan zou in elk geval het uit winstbejag verkopen van strafrechtelijke gegevens in dat wetboek niet misstaan.

SECondant